

Федерація спортивного туризму України
Спортклуб Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»
Турклуб «Глобус»

ЗВІТ

про гірський похід III к.с. в районі Західного Кавказу,
(підрайон Архизу)
здійснений з 10 по 26 серпня 2005 року

Маршрутна книжка №29-05

Керівник групи
Савчинський Богдан Дмитрович.

Маршрутно-кваліфікаційна комісія розглянула звіт і вважає, що похід може бути зарахований всім учасникам і керівнику _____ категорією складності.
Звіт використовувати в _____

Київ – 2005

І. ДОВІДКОВІ ДАНІ

1. Організація, що проводить похід: турклуб «Глобус» НГУУ «КПІ»;

2. Параметри походу:

Вид туризму	Категорія складності походу	Протяжність активної частини походу, км	Тривалість		Термін проведення
			загальна	ходових днів	
гірський	III (третя).	151	16	15	10.08.05 – 25.08.05

3. Район, підрайон (масив) походу: Західний Кавказ, район сел.Архиз;

4. Докладна нитка маршруту:

с.Уруп – д.р. Власенчиха – хр. Акиширський – д.р. Уруп – г. Уруп (1Б, 3232)рад. – пер. Уруп-Ацгара (3050) + пер. Золоте Дно (2960) (1А) – д.р. Ацгара – пер. Ацгара (н/к, 2750) – д.р. Архиз – д.р. Софія – д.р. Орльонок – пер. Орльонок (1Б, 3000) – пер. Караджаш (1А, 2900) – траверс г. Пештера (2А, 3070) – д.р. Софія – пер. Кожухова (2А, 3400) – г. Софія (2А, 3637) рад. – д.р. Кизгич – с. Архиз.

5. П.І.П., адреси, телефони керівника та учасників:

ФОТО	Прізвище ім'я, по батькові	дата народження	Туристичний досвід	Обов'язки в групі	контакт
	Савчинський Богдан Дмитрович	17.08.1979	4ГУ Ц.Кавказ н/к з ел.2К Зах.Кавказ 2ПК травень, Карпати 3Бальп У, 2Бальп. К	керівник фотограф	homulko(at)gmail.com
	Шевченко-Савчинська Людмила Григорівна	21.03.1977	2ГУ Зах.Кавказ	медик	
	Набока Віталій Юрійович	14.10.1978	2ПК Крим, 1Б бер., Крим - У	завгосп	
	Гавран Олеся Богданівна	02.05.1983	1ГУ + 1Б Карпати, 2ПУ Крим	учасник	

	Михальчук Дмитро Олександрович	06.08.1983	1ГК Ц.Кавказ 2А альп. У	ремонтник фотограф	
	Даниленко Ольга Михайлівна	15.10.1984	1ПУ Крим 1Б бер. Крим-У	учасник	
	Багаєв Дмитро Юрійович	22.07.1982	2ГУ лют. Карпати 1Б бер.,Крим-У	зав.споряд ж. фотограф	
	Гонтарик Вікторія Мар'янівна	20.06.1982	2ГУ лют. Карпати	учасник	

6. Звіт знаходиться в бібліотеці Київської обласної МКК.

7. Похід розглянутий Київською обласною МКК.

II. ЗМІСТ ЗВІТУ

1. ЗАГАЛЬНА СМИСЛОВА ІДЕЯ ПОХОДУ, ЙОГО НЕЗВИЧАЙНІСТЬ, УНІКАЛЬНІСТЬ ТА НОВИЗНА

Повний місяць зачепився за вершину Софії, в темній тарілці озера пориви вечірнього вітру змішували снігову шапку вершини з місячним сяйвом. «Завтра вже вниз», – подумалось: «а погода саме налагоджується». Три дні відсидки, три дні очікування погоди, три дні в очікуванні сходження. Остання гора до 2-го розряду. Остання 3А. Але завтра вже пора...

За відомих часів походи в районі Архизу, як і в інших районах Західного Кавказу проводились в основному за схемою «з півночі через Головний Кавказький хребет на південь до моря». Відомі події зробили таку побудову маршрутів неможливою. Тому останні 15 років маршрути з на Північному Кавказі прокладаються вздовж ГКХ, через перевали в його бічних відрогах. Популярними маршрутами такого типу були свого часу маршрути Домбай – Архиз та Архиз – Красна Поляна. Активна діяльність російських прикордонних військ і непрозора політика закривання тієї чи іншої частини прикордонної зони, а значить, зони, близької до ГКХ, зони, найвищої і найцікавішої для гірського туризму, призвела до нових труднощів у плануванні маршрутів гірських походів. Наприклад, фрагмент типового маршруту II к.с., що пов'язував Архиз і Домбай, виглядав так: с.Архиз – пер. Ак-Айри (1Б) – д.р. Кизгич – пер. Бугойчат (н/к) – д.р. Марух – пер. Північно-Каракайський (1Б) – пер. Джаловчат (1Б) – с. Домбай. В наслідок того, що перевали Бугойчат, Північно-Каракайський, Джаловчат час від часу закриваються російськими прикордонниками, планування такого маршруту стає недоцільним – завжди є ризик того, що не вдасться отримати прикордонну перепустку.

Такі обставини змушують більшість груп, що планують маршрути в районі Архизу, обмежуватись компактным районом від ГКХ на півдні до хр. Абішира-Ахуба на півночі, від д.р. Велика Лаба на заході до долини р. Кизгич на сході. Якщо ж врахувати, що д.р. Кизгич входить до Тебердинського заповідника – території з колись надзвичайно серйозним пропускним режимом, то район звужується ще сильніше.

Для проведення походів I к.с. традиційно використовуються перевали IА к.с. в хребтах Дукка-Аркасара (Темір-Кулак, Оленячий, Аюлю, Дурицького, Дорбун, Браконьєрів) та Абішира-Ахуба (пер.Федосєєва, Агур, Милгвал, Сімнадцяти, Речепста, Чилік), в походах II к.с. визначальними традиційно є перевали 1Б к.с. Софійського хребта (Орльонок, Ак-Айри) та Чучхурської перемички (Кизгич хибний, Чучхурська Щілина). Для збільшення кілометражу маршрутів до них включається також проходження долин північних відрогів хр. Абішира-Ахуба – головним чином річок, що належать до басейну р. Кяфар (р.Чилік, Кизилчук, Кяфар-Агур), спуск долиною якої дозволяє через простий перевал (наприклад, пер. Генеровська балка, н/к) вийти в сел. Нижній Архиз, від якого до Архизу близько 25 км хорошої автомобільної дороги. В той же час західні відроги хребта Абішира-Ахуба: д.р. Аркасара, д.р. Уруп, хр. Акширський, хр. Шантацара відвідувались туристами значно рідше, оскільки шляхи з них виводять у віддалені від Архизу поселення – в основному, сел. Уруп, сел. Рожкао.

Фрагмент карти, який відповідає початковому участку маршруту.

стаціонарного альпіністського табору, то вже не дивним здається те, що класифіковані в основному лише маршрути на вершини Софійського хребта та відрогів г.Софія – найдоступніших і найближчих до Архизу.

Наша група складалася переважно з учасників, що мали досвід лише експериментальних гірських походів – зимових походів у Карпатських та Кримських горах. Для керівника це було перше керівництво походом III к.с. Формально досвід групи дозволяв проходження маршруту III к.с., але фактично до планування такого заходу слід було підійти з підвищеною відповідальністю.

Район Архизу для походу було вибрано тому що:

- 1) він був добре знайомим керівнику (який «закривав» тут 2 розряд з альпінізму);
- 2) це досить низький район, що дозволяє проходити всі локальні перешкоди за один день «від трави до трави»;
- 3) район характеризується м'яким кліматом, близькою лісовою зоною, великою кількістю озер, тобто є привабливим з естетичної точки зору.

Ідеологічно маршрут будувався на таких «трьох китах»: сходження на г. Софія (3637) – другу вершину району, його окрасу і символ; відвідання «забутих гір поблизу Архизу» (див.[Ков.] в районі д.р. Уруп, д.р. Ацгара та проходження заповідної долини р. Кизгич.

Після певних роздумів маршрут вималювався очевидним чином: з с. Уруп в д.р. Уруп, д.р. Ацгара, далі через пер. Ацгара в д.р. Архиз, далі на Софійський хребет, пер. Кожухова, г. Софія, д.р. Кизгич. Така побудова нитки маршруту давала можливість завезти через Архиз заброску на другу частину походу, зробити поступовий набір складності та висоти – від н/к та 1А перевалів висотою 2500-2900 м в першій частині маршруту до перевалів 1Б та 2А, сходженням на вершину Софія (2А, 3637) в другій.

Для того, щоб маршрут відповідав III к.с., слід було подбати про другу не радіальну перешкоду 2А к.с. Такою перешкодою став траверс г. Пештера (2А, 3070) у Софійському хребті. Крім формальних міркувань проходження такого траверсу мало технічно та психологічно підготувати групу до сходження на Софію, оскільки обидва маршрути скельні і гребеневі. Сходження на г. Уруп (1Б, 3232) в першій частині походу забезпечувало плавність набору складності маршрутів на вершини, а проходження пер. Орльонок (1Б, 3000)

в Софійському хребті закривало формальний бік – це саме та 1Б, яка необхідна в маршрутах III к.с. Всі інші перешкоди вибирались з міркувань найбільшої логічності і зручності.

В результаті нитка запланованого маршруту набула такого вигляду:

с. Уруп – д.р. Власенчиха – хр. Акиширський – д.р. Уруп –пер. Уруп-Ацгара (1А, 3050) – г. Уруп (1Б, 3232) рад. – д.р. Ацгара – пер. Ацгара (н/к, 2750) – д.р. Архиз – д.р. Софія – д.р. Орльонок – пер. Орльонок (1Б, 3000) – пер. Караджаши (1А, 2900) – траверс г. Пештера (2А, 3070) – пер. Іркіз (1А, 2880) – пер. Кожухова (2А, 3400) – г. Софія (2А, 3637) рад. – д.р. Кизгич – с. Архиз.*

У початковому варіанті маршруту планувался вихід в верхів'я р. Уруп долиною річки, через Урупський каньйон, але після аналізу матеріалів цей варіант було відкинуто, оскільки він потребував від групи значних фізичних та психологічних зусиль вже на самому початку подорожі і міг вплинути на реалізацію подальших планів.

Підготовка групи до походу полягала у відвідуванні загальноклубних лекційних та практичних занять, у тому числі: снігові заняття взимку та скельні заняття на скеледромі поблизу сел. Дениші Житомирської області. Для фізичної підготовки проводилися кросові тренування. Окрім цього у травні група у повному складі здійснила тренувальний виїзд у Крим, під час якого було проведено заняття по пересуванню скельним рельєфом, організації страховки на ньому і сходження 1Б к.с. на вершину Парагельмен (див. [Пар.1] та [Пар.2]) поблизу сел. Малий Маяк. Складність маршруту сходження, щоправда, випускаюча МКК оцінила як 2А к.с., а заявлено було 1Б, через що маршрут групі не зарахували.

2. ВАРІАНТИ ПІД'ЇЗДУ ТА ВІД'ЇЗДУ

Основний і найдешевший варіант під'їзду з Києва – поїздом Київ–Кисловодськ №24 до ст. Невинномиська. Поїзд прибуває на станцію близько другої ночі за московським часом.

Далі є три варіанти заїзду в гори:

- 1) близько 6:30 ранку з залізничного вокзалу йде автобус до ст. Зеленчуцької. В Зеленчуцьку він приходить близько 11:30. Близько 13:20 можна сісти на маршрутне таксі Кисловодськ–Архиз;
- 2) доїхати до Черкеська або дизелем (відправлення близько 5:20 з залізничного вокзалу, близько 7:20 в Черкеську), або ж рейсовим автобусом – від автовокзалу, чи згаданим автобусом Невинномиськ-Зеленчуцька. Від Черкеська до Зеленчуцької кілька разів на день щось ходить, крім того, можна легко орендувати приватного перевізника;
- 3) домовлятися з приватним перевізником їхати з вокзалу Невинномиська до Архизу.

Всі варіанти мають свої переваги та недоліки. При виборі того чи іншого варіанту слід враховувати наступне:

- для вільного пересування в горах південніше Архизу необхідна перепустка до прикордонної зони. Перепустку можна отримати в Черкеську за адресою вул. Леонова, 2. Для цього слід подати список групи з паспортними даними у трьох екземплярах та три екземпляри заяви з проханням видати перепустку. В заяві слід вказати маршрут руху групи. Зразок заяви можна знайти тут [Z_rгuk]. Для оперативного вирішення питання з перепусткою бажано подати заяву якомога раніше. Приймальня військової частини відкривається о 9:00.
- з 2005 року для видачі прикордонної перепустки необхідно зареєструватися у відділі МНС Росії в Черкеську. У МНС один з екземплярів заяви заберуть, а на іншому поставлять штамп КРС, що вказуватиме на наявність реєстрації в МНС. Черговий у МНС працює цілодобово, тож зареєструватися можна практично в будь-який час, хоч ми цього і не перевіряли.

- реєстрація в МВС, на щастя, не потрібна для перебування на території Росії терміном меншим за 90 днів.

Добиратись рейсовим транспортом значно дешевше (близько 100-200 руб./особу). Але при цьому врахуйте, що рейсовий автобус на Архиз із Черкеська відходить близько 10:20, то ж шанси на те, що Ви встигнете оформити документи у МНС та прикордонників мізерні, а, отже, доведеться або ж ночувати в Черкеську, або ж витратитись на послуги приватних перевізників.

Варіант, при якому наймається перевізник від Невинномиську до Архизу є найзручнішим, оскільки в цьому випадку можна домовитись, що Вас відвезуть і в МНС, і до прикордонників, Ви не втратите зайвого часу на очікування транспорту і, крім того, можете домовитись про організацію заброски. Щоправда, цей варіант є найдорожчим.

Варіант, добирання рейсовим транспортом до Черкеська, самостійне оформлення там документів і найм приватного транспорту для переїзду в Архиз є компромісним і за часом, і за вартістю.

Ми скористалися варіантом 3), домовившись про все ще з Києва за телефоном:
8-905-420-75-26 Джангетов Алік.

Від'їжджати з Архизу можна також або ж рейсовим транспортом: близько 8:00 автобусом Архиз-Зеленчуцька, близько 11:20 – автобус до Невинномиська (приходить близько 15:30 на автовокзал!), о 16:20 – поїзд Кисловодськ–Київ. Або ж можна домовитись з приватником і зекономити час та нерви, поступившись, щоправда, певною частиною власних грошових заощаджень. Ми домовились з водієм про те, що він о 9:00 нас забере з Архизу, як і сталося.

3. АВАРІЙНІ ВИХОДИ З МАРШРУТУ ТА ЙОГО ЗАПАСНІ ВАРІАНТИ

Аварійні виходи з маршруту на участку сел. Уруп – пер.Уруп-Ацгара – в долину ріки Велика Лаба, а далі до сел. Пхия чи Рожкао. У випадку сходу з маршруту в д.р. Уруп для цього необхідно перевалити через Акширський хребет. Спуск у випадку НС долиною Урупа не рекомендується, оскільки після злиття з Ацгарою ріка входить в важкопрохідний протяжний (17 км) каньйон. На участку д.р. Ацгара – Софійський хребет – спуск в долину ріки Архиз, а далі до сел. Архиз. Спуск, залежно від розташування групи, здійснюється через долини рік Речепста, Софія або Псиш.

Запасних варіантів, що зберігають складність походу в межах 3 к.с., маршрут не має.

4. ЗМІНИ МАРШРУТУ ТА ЇХНІ ПРИЧИНИ

При проходженні у маршруті виникли такі зміни:

1) прямий спуск з пер. Ацгара камененебезпечним каньйоном, який рекомендується в [Бонд.] після консультацій із спелеологами, яких ми зустріли на перевалі, було замінено на безпечніший та логічніший варіант – проходження невідомого в туриських колах, але популярного серед спелеологів пер. Золоте дно (н/к-1А). Така зв'язка дає можливість виходу у верхів'я р.Ацгара, до місця злиття двох її приток, на відміну від прямого спуску з пер. Уруп-Ацгара, що виводить значно нижче.

2) замість запланованого основним варіантом спуску південно-східним ребром г. Пештера ми спустились простішим північно-східним схилом, що визначило напрям нашого руху – для уникнення кільця в маршруті ми не пішли на пер. Іркіз, а спустились в д.р. Софія, звідки на наступний день піднялись на стоянку під пер. Кожухова. Зміна напрямку спуску була викликана різким погіршенням погоди в другій половині дня, коли група саме перебувала на вершині.

5. ГРАФІК РУХУ

ходовий день	№	ділянка шляху	км	ЧХЧ	характер шляху	метео
10.08	1	сел.Уруп – оз. в ущ. Власенчиха	5	1 год	автодорога, місцями збереглося асфальтове покриття	дощ, хмарно
11.08	1	м.н. – ущ. Власенчиха до місця впадіння р. Работайка + 1.5 км вище ущ. Власенчиха	4	1 год	лісовозна дорога, місцями розмита, місцями переходить у широку стежку, прості переправи через річки.	хмарно
	2	- повернення до місця впадіння р. Чугунка, переправа на правий берег Власенчихи	2.5	30 хв	лісовозна дорога, місцями розмита, проста переправа вброд	хмарно з проясненнями
	3	підйом вздовж русла Чугунки до розвилки ріки, потім відрогом на гребінь вододілу Власенчихи і Самопалки.	5	1 год 20 хв	тракторна дорога, місцями розмита	сонячно
	4	гребенем водорозділу до виходу на вододіл Власенчихи і Черемхової	5	1год 20 хв	грунтова дорога, що переходить в утопану стежку	дощ
12.08	1	вододілом в обхід г.Урденіжerta (2286.0) до виходу на сідловину перед г. Семиполенка (2314,3)	8	2 год 20 хв.	стежка, місцями овеча	сонячно, жарко
	2	хребтом до відрогу г.2629.4	4	1 год 40 хв	стежка, що місцями губиться	хмарно, туман
13.08	1	хребтом до г. 2385.7, далі назад, до виходу на головний хребет, вихід на наступний північно-зах. відріг, повернення, блукання в тумані, вихід на сідловину за г.2703.0	6.5	2 год	пастуші, овечі стежки	туман, потім ясно, сонячно
	2	спуск, траверс півд.-сх. схилу до виходу на півд-сх відріг г.2795.1	3	45 хв	пастуші, овечі стежки	сонячно, жарко
	3	спуск з відрогу в долину струмка, нею в д.р.Уруп	2	2 год	трав'янистий схил з виходами скель, численні переходи через струмки, спуск березовим криволіссям. Стежка відсутня	сонячно, жарко, після обіду (спуск криволіссям) хмарно
	4	підйом д.р. Уруп, переправа на 50м нижче злиття її двох притоків	1.5	30 хв +20 хв переправа	рух лівим берегом р. Уруп, галькою та травою. Стежки немає. Переправа проста, стовбуром поваленого дерева.	хмарно
	5	стежкою правим берегом правої притоки Урупа до місця ночівлі	1	20 хв	стежка	хмарно
14.08	1	м.н.-цирк пер. Уруп-Ацгара	4	2 год 45 хв	правим берегом р. Уруп, далі лівим берегом правої притоки – яка витікає з-під перевалу. Стежка відсутня. Пересування трав'янистими, осипними схилами, місцями старим руслом ріки.	ясне небо, але сонце ще низько, далі ясно.
	2	- сідловина пер.Уруп-Ацгара (3050, 1А)	0.3	20 хв	сніжний схил до 10 град, осипний схил до 25 град.	сонячно
	3	- півд-сх плече г.Уруп (3232, 1Б) рад. Спуск шляхом підйому	1	3 год	осипний гребінь, місцями вузький, короткі прості стіночки.	хмарно, туман
	4	- спуск на трав'янисті полиці в правому борті каньйону, що веде на спуск з перевалу	0.3	20 хв	крутий трав'янисто-осипний схил до 30 град., пологий сніжник, некруті скельні полиці, елементарне лазіння, пологий, майже горизонтальний трав'янистий схил.	сутеніє, хороша видимість
15.08	1	м.н. – огинаємо зі сходу східне ребро г. Седая (3101.8) до виходу під пер. Золоте дно	1.5	30 хв	траверс некрутого (до 15 град.) трав'янисто-осипного схилу	сонячно, ясно

	2	підйом на хибну сідловину пер. Золоте дно (1А, 2960)	0.8	20 хв	некрутий (до 20 град.) осипний схил, невиразна стежка	сонячно
	3	перехід на північ на справжню сідловину	0.0 7	3 хв	траверс осипного схилу до 10 град.	сонячно
	4	спуск з перевалу в д.р. Ацгара до місця злиття її східної та західної притоків	3.5	1 год 15 хв	трав'янистий схил до 30 град., в нижній частині спуску – коров'яча стежка	сонячно, спекотно
	5	підйом до пер. Ацгара (н/к, 2715), спуск до озера із східного боку пер.Ацгара	5	2 год 10 хв	проста переправа через Західну Ацгару, далі стежка лівим берегом Східної Ацгари, спуск з перевалу некрутим до 20 град трав'янистим схилом	сонячно, спекотно
16.08	1	спуск в д.р. Речепста (Архиз)	9	2 год	стежка, місцями шезаюча. два простих броди через р. Архиз	сонячно, спекотно
	2	- стоянка Поляна Таулу	15	3.5 год	грунтова дорога	спекотно
17.08	1	м.н.- «середня» висяча долина р. Орльонк – перед підйомом у верхню висячу долину.	5	2 год	міст через р. Софія, лісовозна дорога до виходу в ущ. Орльонк,	сонячно
18.08	1	підйом в верхню висячу долину ущ. Орльонк, підйом під перевальний злет пер. Орльонк	2	1 год 30 хв	на підйомі в верхню долину крутий, місцями до 40 град осипний схил, після підйому – похилий, майже горизонтальний, короткі участки до 15-20 град.	сонячно
	2	підйом на пер. Орльонк (1Б, 3000)	0.2	20 хв	сніговий схил 30 град, 100 м, осипний схил до 30 град., 100 м	сонячно
	3	спуск з пер. Орльонк до стежки	0.2	1год 20хв	крутий скельно-осипний схил. Одна мотузка дюльфера скелями 30-50 град зліва від кулуару, далі – спуск трав'янисто-осипним схилом до 30 град.	сонячно, спекотно
	4	підйом стежкою на пер. Караджаш (1А, 2900)	1	40 хв	стежка некрутим до 20 град. осипним схилом	сонячно, спекотно
	5	спуск з перевалу до Софійських озер	1	50 хв	спуск крутою до 30 град. стежкою з перевалу, далі траверс снігового схилу до 20 град., далі некрута стежка.	сонячно
19.08	1	підйом під гребінь г. Пештера	0.5	10 хв	стежка	ясно
	2	підйом західним гребенем до вершини г.Пештера (2А, 3070)	0.3	6 год 40 хв	скельний гребінь, місцями середньої складності. Рух з одночасною, попеременною та перильною страховкою	сонячно
	3	траверс гребеня до східного його кінця, спуск північно-східним схилом	0.6	2 год	простий скельний гребінь. Рух з одночасною страховкою, два участки дюльфера по 50 м, спуск скельно осипними полицями схилу	хмарно
	4	спуск в д.р. Софія	2	1 год	спуск трав'янисто-осипним схилом вздовж струмка. Стежка відсутня	хмарно
20.08	1	підйом д.р. Софія до Льодовикової ферми	2	45 хв	переправа на прваий берег р. Софія вбхід, рух грунтовою дорогою правим берегом р. Софія, переправа на лівий берег р. Софія по колоді	хмарно з прояснення ми
	2	підйом до Верхніх спартаківських ночівель	4	1 год 20 хв	стежка, що йде спочатку трав'янистим, далі – осипним схилом лівого берега р. Ак-Айри	хмарно
21.08		Дньовка. Сніжно-льодові заняття				дощ, хмарно
22.08	1	підйом на пер.Кожухова (2А, 3400)	1.5	7 год	рух у зв'язках закритим льодовиком, 4 мотузки перил льодовим та скельним схилом	дощ, іноді сніг
	2	спуск на Півд.-Софійський л-к	0.7	1год	скельно-осипна полиця південним схилом перевалу, осипний схил	хмарно, вітряно
	3	спук до Зелених озер	2	1 год	некрутий льодовик до 15 град.,	хмарно

					крутий трав'янисто-осипний схил до 30 град.	
23.08	1	підйом на східне плече г. Софія (точка А)	3	3.5	траверс трав'янистого, потім осипного схилу до 30 град. Підйом на відріг осипним схилом 35 град., осип дуже рухомий. З відрогу підйом осипним кулуаром 30 град. з виходами скель – рухомий осип	сонячно, ясно
	2	підйом на вершину г. Софія східним гребенем (2А, 3637)	0.35	3	скельний гребінь. місцями гострий. Рух з одночасною, поперемінною та перильною страховкою	сонячно, ясно
	3	спуск з вершини до точки А	0.35	2.5	скельний гребінь, місцями гострий. Рух з одночасною, поперемінною та перильною страховкою	сонячно, ясно
	4	спуск до Зелених озер	3	1 год 30 хв	див. участок 1	сонячно, ясно
24.08	1	м.н. – спуск до долинки, в яку спадають струмки з Зелених озер та Південно-Софійського льодовика	0.5	20 хв	крутий до 30 град. трав'янисто-осипний схил. тежка відсутня	сонячно, ясно
	2	спуск в д.р. Кизгич-Баш	4	1 год 20 хв	рух правим берегом струмка до закінчення висячої долинки, звідси перехід струмка вбід, рух стежкою, що йде трав'янистим схилом, місцями старим руслом, один складний короткий участок, де рюкзаки спускаються окремо, тривалий участок березового криволісся.	сонячно, спекотно
	3	спуск в д.р. Кизгич до злиття з р. Бугой-Чат	4.5	1 год 45 хв	стежка лівим берегом р. Кизгич-Баш, пізніше – лівим берегом р. Кизгич	сонячно, спекотно
25.08	1	м.н. – будиночок єгеря	3	1 год	практично без стежки, лівим берегом Кизгича, переходячи вбід численні його притоки	хмарно, дощ
	2	до переправи через р. Кизгич	5	40 хв	хороша стежка лівим берегом Кизгича	хмарно
	3	переправа через Кизгич		1 год	ширина ріки 30 м, глибина 1 м, переправа вбід з перильною страховкою	сонячно
	4	правим берегом Кизгича до м.н. навпроти г. Наз-Айри (2118.5)	12	4 год	стежка, іноді змита повинню, кілька простих переправ вбід через притоки Кизгича	сонячно
26.08	1	м.н.-сел. Архиз	3.5	50 хв	грунтова дорога, автомобільний міст через р. Зеленчук	ясно

6. ТЕХНІЧНИЙ ОПИС ПРОХОДЖЕННЯ МАРШРУТУ

День 1. 10.08

Поїзд Київ–Кисловодськ прибув до Невинномиська вчасно. На пероні нас уже чекав Алік – водій, з яким ми домовились щодо всього комплексу послуг, який надається тут приватними перевізниками:

- переїзд до Черкеська, трансфер групи до відділу МНС та до прикордонників;
- заброска в Архиз;
- трансфер з Архизу до сел. Уруп.

Отже, вантажимося в «Газель», переїжджаємо в Черкеськ і до сьомої ранку спимо на березі Кубані. Близько восьмої заїжджаємо у відділ МНС, реєструємося, рушаємо до прикордонників. Біля військової частини ми о 9:10. Віддаю документи. Чекаємо. Лише близько 11-ої нам видають перепустку, пришпилену до аркушів із заявою та списком групи.

Рушаємо до Архизу.

При під'їзді до Зеленчуцької відчуваю напругу в діях Аліка – він щось задумав. Так і є – на заправці за Зеленчуцькою він відкликає мене у бік і пропонує змінити домовленість. Зрозуміло, що не на нашу користь. За домовлених 3500 рублів він не хоче виконувати все, про що домовлялись: Уруп задалеко від Архизу, мовляв, це ще 100 км дороги, хочу більше грошей. За домовлені гроші вибирай – або в Архиз, або в Уруп.

Після тривалої суперечки передомовляємося на 4500 – у нас немає виходу – інакше ми втрачаємо 1 день. Погодившись на доплату, подумки обіцяю водію, що зроблю все, що в моїх силах, щоб його послугами не скористалася більше жодна група. Але ні. Дорогою в Архиз Алік примирливим тоном пропонує знизити таксу за проїзд у зворотньому напрямку – коли будемо повертатись – з 3500 до 2500 рублів. Що ж, так значно краще. Домовились.

Близько 13:30 ми в Архизі, заносимо заброску в КРЗ, яким керує Тохтар Хубієв – дуже приємна і безкорислива людина. КРЗ знайти просто – досить у будь-кого з місцевих жителів спитати, де живе Тохтар. Але нам це непотрібно – його оселю я пам'ятаю з позаторішніх відвідин Архизу.

О 15:30 на повороті в долину ріки Власенчиха ми вивантажуємося з «Газелі», домовляємося з Аліком про точний час та місце нашої зустрічі на зворотньому шляху.

Фото 1. На старті. Позаду сел. Уруп.

Починається дощ. І це незважаючи на те, що цілий день немилосердно пекло. В долині і зараз пече, а в горах – дощ. Ховаємося у найближчий чагарник, натягуємо над головами клейонку, сідаємо на рюкзаки і ґрунтовно обідаємо – треба з'їсти все, що залишилось з поїзда, та й куплений у Черкеську кавун під пахвою ніхто не виказує бажання нести.

Близько 16:30 виходимо. Автомобільна асфальтована дорога (хоч асфальт лише де-не-де виглядає з-під шару глини) йде вздовж річки, кілька разів її переходячи, в місцях переходу – автомобільні мости.

Йдемо повільно, не поспішаючи. Керівник делікатно відбивається від наполегливих запитань учасників, мовляв, в які це ти нас привів Карпати: кругом тільки ліс, йде дощ. Близько 18:00 стаємо на ночівлю неподалік від озера, що утворилося на місці колишнього кар'єру. За 100 метрів до стоянки – простий брід на лівий берег річки Власенчиха.

Керівник з Дімою Михальчуком ідуть на розвідку – планувався підйом на хребет стежкою, що йде вгору одразу над озером. Повертаються ні з чим – стежка сильно розмокла, в'язка важка глина – по кісточки. Слизько, видно що дощі йдуть вже тривалий час. Крім того, вздовж стежки немає води. Одним словом, план відмінюється – підемо за описом, наведеним у [Бонд.], хоч і як важко зіставити його із топографічною картою.

Перед готуванням їжі виявляються три пропажі:

- по-перше, учасниця забула дома один з котлів;
- по-друге, склотканину для накривання котлів ми залишили в забросці;
- в забросці залишилась одна з двох газових пальничок.

Остання пропажа турбує найбільше – у нас 8 балонів і лише 4 з них можуть працювати з пальничкою, що залишилась. Тому приймаємо рішення при будь-якій можливості готувати на багатті. Зараз така можливість, на щастя, є.

День 2. 11.08

О 7:15 виходимо. Продовжуємо рух долиною річки. Зразу за озером дорога відчутно погіршується, тут вона прохідна тільки для лісовозів. Через 500 метрів від озера участок розмитої дороги (**фото 2**), далі брід на лівий берег. Через 2 км від озера (близько 35 хв. ЧХВ), навпроти русла р. Чугунка дорогу перекрив оповзень. Тут слід перейти Власенчиху і продовжувати рух старою, місцями розмитою, тракторною дорогою, що йде вздовж русла Чугунки – її правої притоки.

Чугунка – друга зліва по ходу значна притока ріки Власенчихи. Жодна з наявних у нас карт чи схем не містить цієї назви. Схема, наведена у [Бонд.] недостатньо детальна, тому

Фото 2. Через 500 метрів від озера участок розмитої дороги

вирізнити Чугунку серед 4 значних правих приток Власенчихи за нею важко. Тому для додаткової інформації щодо її ідентифікації дивіться карту маршруту.

Ми проскочили устя Чугунки, пройшли вгору Власенчихою ще 2 км вище впадіння в неї Работайки, але там опам'яталися і повернули назад, в результаті втративши 2 години ходового часу. (О 8:00 ми пройшли устя Чугунки першого разу, а близько 10:00 повернулися до нього.) Почали підйом вздовж Чугунки о 10:05, 1 перехід (40 хв) ходу дорогою вздовж русла (дорога йде то правим, то лівим берегом, а то й взагалі руслом річки) до злиття двох притоків

Чугунки. Тут бажано зробити привал і набрати води, оскільки потім її не буде аж до вечора, до виходу на хребет. Ми цього не зробили, через що в обід мусили докласти значних зусиль для її добування.

Дорога переходить річку і йде вздовж правого притоку ще 50 метрів, після чого круто повертає наліво по ходу (йде на північ), далі через 500 м повертає на схід, піднімається на відріг і по відрозу йде на південь близько 700 м, далі повертає на південний захід і піднімається на водорозділ річок Власенчиха і Самопалка прямо над витокami Чугунки. Тут велике пасовисько, оточене по периметру лісом. Від злиття двох приток Чугунки – 40 хвилин підйому.

Тут ми обідаємо (стали на обід близько 12:00). Води поблизу немає, тож доводиться в її пошуках спускатись близько 100 метрів вниз крутим порослим лісом і чагарником схилом до появи якої-такої води у руслі одного з витоків Чугунки.

Близько 14:30 виходимо, рухаємось тією ж дорогою вздовж хребта на південний захід. Через 5–10 хвилин дорога входить в ліс. Через 1,5 км від місця обіду вона повертає на південь,

перетворюючись на стежку. Ще через 1,5 км стежка виводить на безлісий хребет, що нагадує карпатські полонини. Відмінність від Карпат очевидна – в заглибинах на хребті ростуть дерева, навіть цілі березові гаї. Після виходу на хребет стежка, що знов перетворюється на дорогу, повертає на захід. Ще 1 км руху стежкою і близько 17:00 ми стаємо на ночівлю в балці, в березовому гайку, біля струмка.

Погода сьогодні, схоже, типова: зранку до 15-ої спека, потім дощ, надвечір (близько 19:00) дощ припиняється, хмари розтягує легкий вітерець і відкриваються гори. З горба над нашою балкою їх також видно: і скельний замок Ацгари на півдні, і двогорбий Уруп на південному заході. Але до нього ще далеченько – два дні ходу.

Увечері шляхом нехитрих маніпуляцій пристосовуємо єдину наявну пальничку до роботи з 6-ма балонами з 8-ми. За рахунок готування їжі в перші дні на багатті тепер газ можна не економити – його вистачає на першу частину походу, до заброски.

День 3. 12.08

Вихід о 7:20. Рухаємось дорогою, що веде хребтом в напрямку г. Урденіжерта (2286), плавно набираючи висоту. Зустрічаємо пастуха на коні. На наше запитання щодо погоди він каже, що така, як зараз – зранку сонце, після обіду – дощ, вона вже близько місяця.

Дорога обходить Урденіжерту з півночі, ми торохи блуканули, вискочили на північний відріг цієї вершини, через що втратили близько півгодини. О 11:30 стаємо на обід на сідловині між

Фото 3. На гребені вододілу.

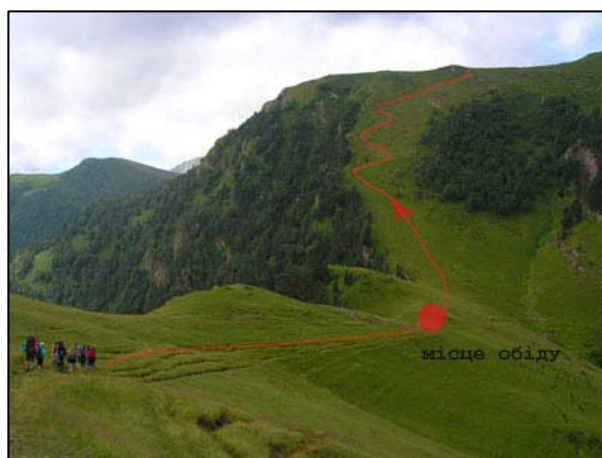

Фото 4. На Акширському хребті, підйом на г.Семиполенка

Урденіжертою та г. Семиполенка (2314,3) (фото 4). Неподалік є вода.

Після обіду збираємось, одягаємо рюкзаки, аж бачимо дві постаті та конях, що швидко

Фото 5. Пейзажі на захід від хребта нагадують бачене на знімках Румунських Карпат

наближаються до нас. Це пастух, якого ми зустріли зранку, з товаришем. Запрошують нас до себе в кіш. Ми чемно відмовляємось. Пастухи аж занадто настирливі. Врешті-решт ми таки віднікуємось, прощаємось і рушаємо (близько 14:00). На прощання пастухи обіцяють приїхати до нас «у гості» ввечері. Мене така обіцянка турбує – надто багато дівчат у групі.

За 20 хвилин підіймаємось від місця обіду на Семиполенку, далі добре вираженою стежкою, що йде з західного боку гребеня, траверсуючи трав'яний схил хребта. Часом стежка губиться, або

ж розмножується – очевидно, цей район використовується як пасовище і стежки прокладаються худобою. Пейзажі на захід від хребта нагадують бачене на знімках Румунських Карпат (фото 5).

Близько 16:00 стежка перетинає струмок, що спадає західним схилом хребта, балкою між г. 2629.4 та вершинкою, від якої відходить відріг 2359.0. Набравши повні пляшки води на вечерю та сніданок, виходимо на відріг г. 2629. і відійшовши близько 100 метрів в бік від стежки, стаємо на ночівлю. Через деякий час густий туман і хмари надійно ховають нас, із стежки наш табір стає невидимим. Це дещо заспокоює, а дощ, що розпочинається о 18 годині, вселяє впевненість, що вечірніх гостей можна не чекати.

День 4. 13.08

Виходимо о 7:20. Трохи блукаємо, спочатку вивалюємось на відріг 2385.7, потім, щойно повернувшись на основний хребет, знову збочуємо з нього на наступний відріг. Стежок занадто багато, що часом створює труднощі з ідентифікацією потрібної нам. Нарешті, проблукавши і пропетлявши в ранковому тумані, виходимо до сідловини на південь від вершини 2703.0. Звідси добре видна долина Урупу, г. Уруп (3232.0), г. Седая (3101.8), між ними вгадується перевал Уруп-Ацгара (фото 6).

Фото 6. Долина р.Уруп.

З сідловини вниз веде стежка, що траверсує східний схил хребта. Ми рухаємось нею аж до виходу на південно-східне плече г. 2795.1. З плеча видно всю долину лівої притоки р. Уруп, що тече з-під г. Загедан (3095.3). Стежка, огинаючи г. 2795.1 веде у верхів'я цієї долини. У [Бонд.] рекомендується починати спуск в д.р. Уруп з верхів'їв вказаного лівого притока Урупа. Ми ж вирішили спускатись до р.Урупа на північний схід з плеча г. 2795.1, оскільки цьому шляху

відповідає позначена на карті стежка. Цієї стежки ми не знайшли, почали спуск навпростець об 11 годині, близько 12-ої стали на обід у ліску на березі струмка, що стікає східним схилом хребта в Уруп. Під час обіднього привалу керівник провів глибоку розвідку. Стежку знайти не вдалося, тому було вирішено після обіду спускатися правим берегом струмка прямо вниз, через березове криволісся, в долину Урупа.

З обіду вийшли близько 15:00. Спуск криволіссям, ведмежими стежками, доволі стомлюючий: висока трава приховує скельні виступи, слизько, доводиться продиратись крізь зарості берізок і рододендронів (фото 7).

О 16:10, пройшовши спуск, зупинились на привал в долині Урупа навпроти водоспаду, що його утворювала протилежна нам, права притока ріки. Долина р. Урупа доволі розлога, але стежок немає. Певне, дається взнаки наявність каньйона в нижній течії ріки. О 16:25 виходимо, рухаємось лівим берегом вгору долиною. Через один перехід, за 30 метрів до злиття обох рукавів Урупа переправляємось за допомогою низько нахиленого над водою дерева на правий берег. Тут починається стежка. Ще 30 хвилин руху цією стежкою, і о 18:00 стаємо на ночівлю на правому березі правої притоки Урупа, на галявині, що вивисується над річкою (тут вона вже більше нагадує струмок) на 30–40 м.

День 5. 14.08

Виходимо о 7:15. Піднімаємось долиною до повороту основного русла на схід, вліво, в напрямку пер. Уруп-

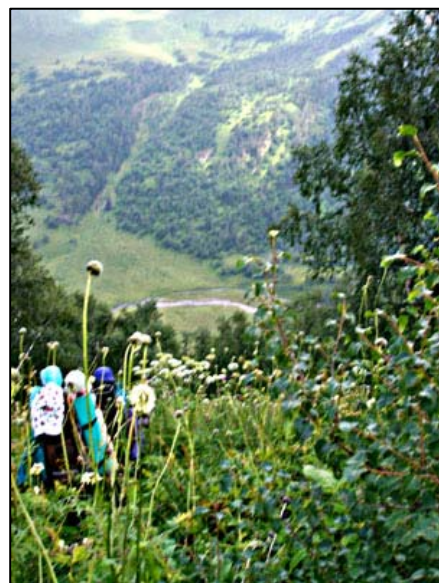

Фото 7. Спуск в д.р.Уруп – доводиться продиратись крізь зарості берізок

Фото 8, 9. Підйом на пер.Уруп–Ацгара.

Фото 10. Спуск з пер. Уруп–Ацгара. Пунктирна лінія показує класичний спуск, суцільна – напрям руху групи при проходженні перевалу у зв'язці з пер. Золоте Дно.

Фото 11. Підйом на гребінь г. Урупа з пер. Уруп–Ацгара.

Ацгара. (близько 1 години ЧХЧ). Звідси, рухаючись лівим берегом струмка, піднімаємось за у висячу долину крутим трав'янистим схилом в обхід прижиму (підйом 20 хв.). Привал. Далі приспускаємось в улоговину, утворену струмком, і за півтора переходи піднімаємось нею в цирк перевалу. Сідловина – найпівденніше пониження в хребті (фото 8, 9).

За 20 хв, об 11:30, виходимо на пер. Уруп–Ацгара (3050, 1А). Знімаємо записку групи з Армавіра, що спустилась сюди з вершини Уруп її південно-східним гребенем 25 серпня 2004 року – майже рік тому. Вниз з перевалу веде крутий до 30 град. трав'янисто-осипний схил 50 м, який переходить у обіцяний в [Бонд.] осипний каньон зі сніжниками в верхній частині (фото 10).

Фото 12, 13. Підйом на г. Уруп. Рух перилами.

Фото 14. На псевдовершині г. Уруп.

Фото 14а. Справжня вершина г. Уруп.

На перевалі обідаємо (воду набрали із струмка, що витікає з-під сніжника під перевалом), і о 13:30 виходимо на сходження на вершину Уруп (3232) її південно-східним гребенем (1Б) (фото 11).

Вершину ховає туман. Виходимо

на гребінь, далі рухаємось осипним гребенем на південний захід, обходячи невеликі жандарми зліва по ходу. Лівий по ходу схил достатньо пологий, правий стрімко обривається донизу. Через 1.5 год ходу від перевала упираємось у, як нам здається, у башту вершини. Піднімаємось на неї, провісивши одну мотузку перил простими осипними скелями (фото 13). Далі 100 метрів руху гострим гребенем I–II к.с., і ми біля триангуляційного знака з туром. Далі по ходу гребінь досить круто обривається донизу. Напевно, це вершина. Виймаємо з тура 2 записки, що практично зотліли від старості. Їх прочитати не вдасться навіть у Києві. Але напевне, що серед них не було записки групи з Армавіра. Дивно. Пишемо свою записку, їмо шоколадку. В цей час туман на хвилюшку розступається і нам відкривається ще одна вершина, очевидно вища за нашу :-((фото 14а).. Але вже пізно, близько 15:20, часу на спуск і підйом на другу вершину немає – пора повертатися, шукати місце для ночівлі. Одним словом, спускаємось на перевал шляхом підйому. На спуску з башти всі спускаються спортивним спуском, пристраховуючись за мотузку прусиком, останній учасник проходить участок з нижньою страховкою.

На перевалі ми о 17:00. Зручного місця під намет на сідловині чи безпосередньо поблизу неї немає, незважаючи на заповнення, наведені в [Бонд.]. Поки ми вирішуємо, що робити, на перевал піднімається група з трьох донецьких спелеологів. Зовсім поряд, з обох боків східного гребеня вершини Седая карстове плато, на якому «пасуться» кілька груп спелеологів. На запитання щодо зручного місця для ночівлі спелеологи вказують на площадки із східного боку від перевалу, на правому борті каньйону, яким іде спуск з перевалу в долину р. Ацгара (фото 10).

Фото 15. Перехід від пер.Уруп-Ацгара до пер.Золоте дно.

Від них також довідуємось, що спускатись в д.р. Ацгара цим каньйоном необов'язково, особливо ж, якщо потрібно втрапити на місце злиття двох притоків Ацгари. Краще обійти низом східний гребінь г. Седая (3101.8) скористатись перевалом у гребені, що відходить на північний схід від г.3085.2, і через цей перевал спуститись в д.р.Ацгара. Перевал спелеологи

називають Золоте дно. За їхніми словами, вони регулярно ним користуються і він не містить жодних технічних труднощів.

Щоправда, в карті спелеологи майже не орієнтувались, лише тицали пальцем у темряву в напрямку гіпотетичного перевалу, який не було видно за східним відрогом г.Седая. Прив'язку до місцевості зроблено нами за результатом проходження перевалу Золоте дно,

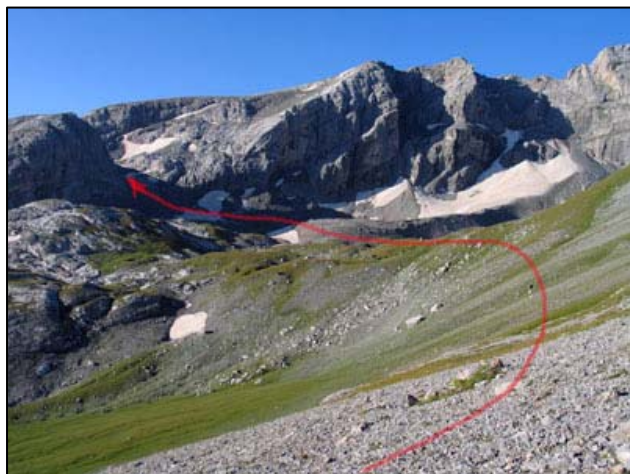

Фото 16. Шлях до пер.Золоте дно.

Фото 17. Хибна сідловина пер.Золоте дно і шлях на правильну сідловину.

Фото 18 (вгорі). На сідловині пер. Золоте дно. Показано шлях спуску в д.р. Ацгара.

Фото 19 (справа). Спуск в д.р. Ацгара з пер.Золоте дно. Показано шлях підйому на пер.Ацгара.

про що йтиметься далі.

За порадою спелеологів керівник з Дімою Багаєвим рушають на розвідку, яка займає загалом 40 хвилин. Результати розвідки: знайдене місце для ночівлі, поряд кілька сніжників, що знімає питання забезпечення водою

О 18:15 група починає спуск з перевалу, а о 18:35 стає на бивак.

День 6. 15.08

Надзвичайно гарний схід сонця. Виходимо о 7:15, траверсуючи сніговий, осипний та трав'янистий схил, огинаємо східний гребінь г. Седая. Звідси добре видно пер. Золоте дно і весь шлях до нього (**фото 16**). За 25 ЧХЧ від бивака підходимо до підніжжя перевалу. Тут табір спелеологів. Більшість з них ще сплять. Стараємось отримати додаткові консультації

щодо перевалу Золоте дно. Це не дуже виходить – нічого нового не дізнаємося, лише: «Я сам не ходил, но вроді никаких там трудностей нету – за перевалом вниз по трав'янистому склону...»

Ну що ж, ледве помітною стежкою, що прокладена осипним схилом, починаємо підйом на перевал. В якийсь момент стежка роздвоюється – ми вибираємо правішу по ходу, вона, здається, веде на нижчу (як далі виявилось, хибну) сідловину (**фото 17**).

Через 20 хв. від початку підйому виходимо на сідловину перевалу. Тура немає. Радісно фотографуємось. Легкий спуск, щоправда, не проглядається. Керівник іде на розвідку. Годинні пошуки спуску завершуються з такими результатами:

- 1) спуск з цієї сідловини потребує щонайменше 3 мотузок дюльфера і може бути оцінений не нижче за 2А к.с.
- 2) Дещо лівіше, очевидно, від лівішої по ходу підйому на перевал сідловини, відходить трав'янистий хребтик, з якого проглядається пологий трав'янистий схил, що веде в долину Ацгари.

Складаємо тур, в який вкладаємо записку такого змісту: «Це хибний перевал, справжній

Фото 20. Група під пер. Ацгара.

Фото 21. Вид з пер. Ацгара. Внизу – озеро, де група зупинилась на ночівлю

знаходиться на 70 м на північ». Близько 9:20 виходимо і за 3 хвилини руху хребтом на північ виходимо на трав'янисту площадку перевалу Золоте дно (**фото 18**). Складаємо тур, у якому вказуємо дві назви перевалу: Золоте Дно та Ведмежий – за назвою струмка, що стікає з північного схилу перевалу.

З сідловини рухаємось 100 м у напрямку пониження в трав'янистому хребтику, що відходить від сідловини на схід (**фото 18**). З пониження – спуск близько години спочатку трав'янистим схилом, потім коров'ячими стежками до місця злиття двох притоків Ацгари – східного та західного (**фото 19**). Неподалік, за 100 м від злиття, в долині західного притоку є кіш.

В місці злиття приток об 11:30 робимо великий привал на обід. Сонце пече немилосердно, тому ми не поспішаємо з виходом: купаємось, спимо у затінку дерев.

О 15:00 виходимо, спочатку підіймаємось долиною Західної Ацгари до коша, навпроти нього переправляємось (перестрибуємо по камінню) через річку, рухаємось у напрямку водоспаду на р. Східна Ацгара, далі долиною Східної Ацгари її лівим берегом. Стежка спочатку йде низом, неподалік від води, а потім піднімається на правий по ходу схил. Попереду видно, що за злиттям двох струмків, з яких утворюється Східна Ацгара, основне русло ріки входить в каньйон. Стежка повертає в долину західного струмка, правого по ходу. Через кількасот метрів руху схилом цієї долини вона переходить на інший берег, справа по ходу піднімається і обходить виступ, повертає вліво і виходить в долину західного притоку. Звідси ще півтора кілометра до перевального злету пер. Ацгара (**фото 19**). Озера, позначені на карті на шляху

підйому, або ж змілили, або ж вдало замаскувались, у всякому разі, ми не помітили нічого значнішого за середнього розміру калюжу.

У попередньому абзаці описано правильний маршрут руху. Ми ж рухаємось досить повільно, трохи блукаємо, замість того, щоб рухатися стежкою, кілька разів стараємось зрізати гак, пройти навпростець, роблячи привали замість через звичайних 45 хвилин кожні 30 хвилин. Група виглядає стомлено.

Перед перевальним злетом ми о 17:00. Робимо довгий привал на 20 хвилин, ще 20 хвилин витрачаємо на подолання перевального злету. З перевалу відкривається вид на ГКХ, видно Софію, Псиш, масив г. Кара-Кая (**фото 21**). Вліво з перевалу, без скидання висоти, веде стежка на пер. Чілік, добре видно його трав'янисту сідловину. Внизу під перевалом озеро (**фото 21**). Просиділи на перевалі близько 25 хвилин, насолоджувалися краєвидами. За 5 хвилин збігли до озера, поставили намети на березі. Вибір місця під намет, щоправда,

виявився не надто тривіальною задачею – судячи з щільності коров'ячих млинців, це досить популярне пасовисько.

Фото 22. Долина р.Архиз. Пунктиром показано подальший шлях групи.

День 7. 16.08

Виходимо як завжди, о 7:15. Рухаємось стежкою на південь, в місці повороту долини на схід стежка роздвоюється: одна веде вправо вниз в долину р. Архиз (Речепста), інша ж, яку обрали ми, траверсує схил і виводить в результаті на пер. Речепста. Нам туди не треба, тому на півдорозі ми спускаємось трав'янистим схилом без стежки в долину, переходимо річку і виходимо на натопану стежку, що йде високо правим берегом ріки в обхід

каньйону на р.Речепста.

Слід зауважити, що, хоча ми й прогавили спуск стежки в долину в місці її повороту на схід, про це не жалкуємо – в долині неподалік від річки знаходиться кіш і пасуться отари овець та стада корів. Відповідно стежка, що йде вздовж річки майже напевно сильно «замінована» та грузька.

Близько 10:00 робимо привал на відрозі хр. Дукка, на найвищій точці траверсу схилу. Далі стежка піде дещо вниз, в долину р. Речепста (**фото 22**).

Об 11:00, дещо поблукавши схилом (натоптана стежка виводить до місця доїння корів, а далі губиться, на її пошуки довелося витратити певні зусилля та час) ми вийшли до р. Речепста. Звідси ґрунтовою дорогою близько 4 годин ЧХЧ до Поляни Таулу, місця злиття р. Софії та р. Псиша. На Полянні ми о 16:00. Поляна – місцеве злачне місце. Сюди приїжджає маса відпочиваючих, тут стоять торгові намети, продають пиво, хичини, вироби з шерсті, сувеніри. За хорошої погоди (як у нашому випадку) тут багато машин, багато «цивільних» відпочиваючих, діє пересувний дитячий табір на кшталт піонерського.

Тут, розбивши намети подалі від людського ока, залишаємо дівчат під опікою Діми Михальчука, а керівник з Дімою Багаєвим та Віталієм ідуть в Архиз по заброску. До Архизу дві години швидкої ходи. Забираємо заброску, о 18:30 виходимо. З вантажем йдемо значно повільніше. Перспектива прийти до табору вночі нас не радує, тому Діма Багаєв, використавши свій досвід мандрівок автостопом, організував для нас транспорт – легкову машину з сім'єю місцевих жителів, які заробляють торгівлею на Полянні Таулу. Вони дуже привітні та люб'язні – щоб посадити трьох неголених і не надто чистих хлопців на задне

сидіння легковушки (Жигулі?), матір забрала одну дитину собі на руки, інша ж дитина встигла втиснутися на руках у нас :-).

Повернулися ще засвітло, близько 19:30. Вечеряємо, насолоджуємось «цивільною їжею» – айраном, який ми принесли з Архизу, та хичинами місцевого полянотаулівського виробництва.

День 8. 17.08

Сьогодні півднівка і день народження керівника. Відпочиваємо, ховаючись в тіні від палючого сонця. Сходили на розвідку.

О 16:00, коли спека дещо спадає, виходимо. Рухаємось уздовж р. Софія до першого містка, через нього веде стежка, яка далі піднімається схилом і траверсуючи його, перетворюється на лісовозну дорогу, що проходить місцями активної вирубки лісу, за 45 хв. ЧХЧ виводить в ущ. Орльонок. У нас проходження цієї ділянки зайняло близько півтори години, враховуючи розвідки з метою визначити правильну лісовозну дорогу з півдесятка тих, що є в цьому районі.

Судячи з усього, ми вибрали не оптимальний шлях підйому, певно слід було рухатися вздовж русла Софії до наступного мосту в тому місці, де в неї впадає р. Орльонок. Звідти лівим берегом Орльонка веде стежка, на яку ми вийшли і ми.

Ще близько 20 хвилин руху стежкою в ущ. Орльонок. Стежка досить круто набирає висоту, густий ліс закінчується і ми виходимо на галявину, за якою видно високий (150м?) уступ долини. Стежка серпантином піднімається на лівий борт долини, загалом долаття уступу займає близько 30 хв.

Звідси відкривається вид на г. Караджаш (3171.9), яка домінує в цьому мікрорайоні, кіш, отару овець та наступну сходину долини, в яку веде крутий осипний схил (**фото 23**).

Стежкою повз два невеликі озера за 15 хв. ЧХЧ проходимо під цей уступ. Неподалік від

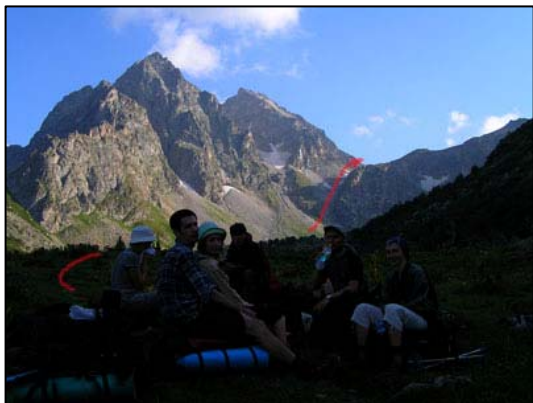

Фото 23. Підйом у верхню висячу долину ущ. Орльонок.

Фото 24. Вихід у цирк пер. Орльонок в обхід відрогу

Фото 25. В перевальному цирку пер. Орльонок

Фото 26. Підйом на пер. Орльонок.

нього, перед початком підйому, є гарні стоянки з квітучими рододендронами серед валунів. Вода – в струмку, що тече під камінням, неподалік є ще одне озеро. Ми зупиняємось тут близько 19:20.

Праворуч видно хибну сідловину, яка веде в д.р. Псиш і заманює сюди багато груп туристів :-). Не попадіться!

День 9. 18.08

О 7:15 виходимо, за два короткі переходи піднімаємось у всячу долину. Звідси ще близько 20 хвилин підйому в обхід відрогу (фото 24), що спускається з лівого по ходу схилу, під перевальний схил (фото 25). Ми тут близько 9:30. Тут довгий привал, чекаємо, поки з перевалу спуститься група з Таганрога, що йде нам назустріч. О 10:05 виходимо, піднімаємось спочатку некрутим до 30 град. сніговим схилом, потім пологим осипним на сідловину перевалу Орльонок. О 10:25 ми на перевалі.

Фото 27. Вид з пер.Орльонок

Звідси відкривається фантастичний вид (фото 27): зліва внизу аквамаринове блюдце оз. Кратерне, правіше, далі, в ГКХ – масив Пшиша та Токмак-Кая, ще правіше – Аманауз. Зовсім близько, прямо перед нами височить громаддя Пшиша. Перепад висоти від дна долини до його вершини близько 2 км, це як у Домбай-Ульгена, найвищої точки західного Кавказу. Та й абсолютна висота Пшиша на набагато менша за домбайську: 3790 м над рівнем моря. Але Пшиш – це окрема історія. При всій величині та привабливості цієї вершини на неї класифіковано єдиний (!) маршрут 3А к.с. Це не означає, що на вершину не ходили іншими маршрутами, але, очевидно, «узаконенню» цих

маршрутів заважали якісь обставини. Найперша така обставина – це масовість, точніше, її відсутність. В Архизі ніколи не було стаціонарного альптабору, а туристи прокладають тут, в основному, маршрути початкових категорій. Тож і стоїть Пшиш величний і майже незайманий.

Спуск з перевалу починаємо об 11:10. Ключове місце спуску – вузький камененебезпечний скельний кулуар, «труба» довжиною близько 70м. Краще спускатись не самим кулуаром, а його лівим бортом – тут значно менше сипле, та й каміння летить в кулуар, а не на голови колег, що перебувають нижче.

Ми повісили на спуску 1 мотузку дюльфера, закріпивши її зверху за скельний виступ, а нижній кінець завели за відріг, що надійно прикривав учасників, які вже спустилися, від каміння. (фото 28, 29). Зрештою ми ніякого каміння і не спустили :-).

Фото 28 (вгорі) та 29 (справа). Спуск із пер. Орльонок.

О 12:10 вся група пройшла перила, а останній учасник зняв їх, спустившись лазінням без рюкзака. Ще близько 20 хвилин ми спускалися трав'янисто-осипним схилом під прикриттям відрогу вниз-вліво по ходу до виходу на стежку.

Далі стежкою вліво по ходу, підйом в сторону пер. Караджаш. За 30 хв. ходу до перевалу – озеро. О 13:00 стаємо на обід біля озера (фото 30). Майже всі купаються – день дуже спекотний, а схватися нікуди.

Фото 30. Обід на озері під пер. Караджаш.

Фото 31. Група на пер. Караджаш

О 16:00 виходимо. Підйом на перевал – середнього розміру злежалий осип. О 16:30 ми на пер. Караджаш (фото 31). Справа – схил г. Кель-Баші, з перевалу на вершину веде маршрут 1Б к.с. Зліва вдалині видно масив г. Караджаш, прямо перед нами – г. Пештера, траверс якої ми пройдемо завтра, вдалині – г. Софію, пер. Кожухова – нашу подальшу мету.

З перевалу вниз веде стежка. Звідси можливі два шляхи – до оз. Запятая, розташованого під північним схилом г. Пештера та на Софійські озера. Щоб потрапити на Софійські озера, слід траверсувати сніговий схил між валом старої морени та відрогом г. Кель-Баші до виходу на перемичку між г. Пештера та відрогом, без спуску в долину струмка, що витікає з оз. Запятая.

О 17:00 починаємо спуск з перевалу, проходимо перемичку між відрогом г. Кель-Баші та г. Пештера – це початок траверсу г.Пештера – сюди ми завтра повернемося – і спускаємось стежкою, що веде праворуч-униз на Софійські озера.

О 18:10 стаємо табором на Софійських озерах (фото 32, 33).

Фото 32, 33. Софійські озера. На фото 33 на задньому плані г. Софія.

День 10. 19.08 (фотографії до цього дня містяться в розділі 7)

Вихід о 7:10, за 20 хвилин підходимо до початку гребеня Пештери (фото П2). Одягаємо системи, зв'язуємось, до першого злету гребеня проходимо простими трав'янистими та

скельними полицями в зв'язках з одночасною страховкою праворуч від гребеня. Тут організуємо першу станцію і починаємо рух (8:20) з попереминою та перильною страховкою (фото П2-П4). Після злету ділянки 1–3 проходимо незалежними зв'язками по 4 особи з перильною страховкою. А саме, перший учасник, рухаючись з нижньою страховкою, провішує перила, далі двоє учасниць ідуть по перилах, останній учасник проходить часток з верхньою страховкою (фото П5-П6). Така схема використовувалась замість класичної перильної з метою підвищення технічного рівня групи.

Ключова ділянка траверсу – під номером 4 (фото П6-П7). Керівник пройшов цю ділянку без рюкзака, провісивши перила (11:00). Далі вся група піднялась цими перилами. Між ділянками 4 та 5 простий широкий гребінь, тут рух без страховки, може зібратись вся група, можна навіть за потреби поставити намет :-), можливо, і не один. Останній учасник групи пройшов участок 4 о 13:40. З метою економії часу участок 5 також провішуємо перилами (фото П8), якими рухається вся група. Звідси до вершини близько 100 м, проходимо у зв'язках по чотири з одночасною страховкою. Вся група збирається на вершині близько 15:00.

Після короткого перекусу о 15:20 продовжуємо рух з одночасною страховкою у зв'язках в напрямку південно-східного краю гребеня близько 200 м (фото П10).

Уважно роздивляюся південно-східний гребінь, яким планувався спуск. Його протяжність, а, головне, брак часу – на горизонті скупчуються хмари, удаліні гримить змушує шукати інші, простіші шляхи спуску. Непогано проглядається простий спуск на північний бік – вниз веде система широких некрутих трав'янисто-осипних полиць. Приймаємо рішення спускатись туди.

Тож дюльфер на північний бік (вліво по ходу) (фото П11), останній учасник проходить з нижньою страховкою без рюкзака, далі спуск скельними, трав'янистими та осипними полицями північно-східного схилу вершини. Звідси ще 1 мотузка крутою полицею (фото П12), останній учасник знову спускається лазінням, далі вихід крутим трав'янисто-осипним схилом в долину струмка, що стікає з-під перемички, яка веде на оз. Верхня Запаята. Вся група спустилася в долину струмка о 17:20. Звідси продовжуємо спуск в д.р.

Софія, на лівому березі якої стаємо на ночівлю о 18:30.

Фото 34. Підйом д.р.Ак-Айри. Жирною точкою позначено Нижні спартаківські ночівлі. Фото взяте із сайту www.arkhyz.km.ru

День 11. 20.08

Виходимо о 7:15. Переходимо р. Софія вбхід стінкою. Ще близько 25 хв. руху дорогою по правому березу Софії до Льодовикової ферми. Звідси, перейшовши на лівий берез Софії по колоді, піднімаємось долиною струмка Ак-Айри до водоспадів, що стікають з верхньої, висячої долини.

За один перехід стежка, піднімаючись серпантинном на схил правіше водоспадів, виводить на нижні Спартаківські ночівлі (бл.11:40) – облаштовані стоянки на березі струмка Ак-Айри, що знаходяться неподалік від підніжжя гостроверхої г. Панаргюріште, на яку веде простий маршрут 2А–2Б к.с. (фото 34).

Від нижніх Спартаківських ночівель за короткий перехід (30 хв) стежкою, іноді не дуже вираженою, що веде лівим березом струмка і проходить осипним схилом, що утворився на місці старої льодовикової морени, до підніжжя язика Західно-

Софійського льодовика. Язик льодовика активно тане, з нього періодично вивалюються то глиби льоду, то кам'яні «чемодани». Тому слід триматися лівої (орографічно!), протилежної від льодовика, сторони ущелини. Звідси 15 хв підйому по нестійкій сповзаючій стежці, що траверсує конгломератний схил лівої (праворуч по ходу!) морени до виходу у наступний ярус висячої долини – верхні Спартаківські ночівлі, чи ночівлі Мутні озера – полоска долинки, в яку виводять цирки всіх трьох перевалів Ак-Айри (Західний, Центральний (Слаутич) і Східний) та пер. Кожухова. Сюди група вийшла о 13:10. Півднівка. О 15:40 починається дощ, що з перервами, іноді – по кілька годин, триває до вечора, всю ніч і наступний день.

Погода сьогодні нас не балує – хмарно, хоч і з проясненнями. Група йде важко, дається взнаки утома від двох технічно насичених днів. У кількох учасників дещо підвищена температура (бл. 37 град.). Вирішуємо, що завтра буде днівка і льодові заняття. Погода немов би погоджується з таким нашим рішенням і «вмикає» дощ.

День 12. 21.08

Днівка. Спимо, їмо, валяємось по наметах до 15:30. О 16:00 виходимо на сніжно-льодові заняття в цирк пер. Слаутич. О 19:00 повертаємось з занять, вечеряємо і в люлю. За сьогодні ситуація з втомою відчутно поліпшилася – температура у всі нормальна, самопочуття і настрої помітно відмінні. Коротше кажучи, ми готові йти на пер. Кожухова. Ще б з погодою повезло...

День 13. 22.08 (фотографії до цього дня містяться в розділі 7)

Підйом о 4:00. Півнеба вкрито зорями, ясно, як удень – яскравий місяць. Довго вошкаємось, одягаючи спорядження, виходимо лише о 7:00. Переходимо через старий моренний вал, що відділяє стоянку від Софійського льодовика (**фото К3**). Тут, ставши на лід, взуваємо кішки і зв'язуємося. Далі рухаємось у зв'язках закритим льодовиком, обходячи розриви та організовуючи попереминову страховку при проходженні снігових мостів (**фото К4**). Близько 10:00 підходимо під верхній бергшрунд, який є основною перешкодою при проходженні цього перевалу наприкінці літа та восени, оскільки в цей час через нього немає мостів. Починається дощ, який вщухає лише після нашого спуску з перевалу на Південно-Софійський льодовик.

При попередньому візуальному огляді шляху підйому з місця ночівлі було вирішено підніматися не прямо через бергшрунд, хоча необхідне спорядження (фіфи+бури) та навички в групі були наявні, а спробувати обійти його справа, вийшовши на скельний контрфорс, і далі підніматись контрфорсом. На місці ми дещо змінили цей план: після проходження однієї мотузки сильно зруйнованими скелями контрфорсу ми вийшли на безпечніший льодовий схил і рухались ним в кількох метрах зліва (по ходу) від скель контрфорсу (**фото К2**).

Під бергшрундом організовуємо страховку через льодоруб і провішуємо одну мотузку, яка через сніговий місток перетинає тріщину (**фото К5**), що є продовженням ранкльофту під скелями, проходить траверсом під скелями по короткому участку жорсткого натічного льоду бл. 40 гр. і виводить на скелі (**фото К6**). Звідси ще одна мотузка скелями (**фото К7**) і ще дві мотузки льодовим схилом (бл.40 гр.) (**фото К8, К9**) до його виполодження. Звідси ліворуч горизонтальною льодовою ділянкою під скелями гребеня до виходу на сідловину.

При провішуванні третьої мотузки у мене (керівника) виникла маленька заминка. Не помітивши, що скінчилися бури, я вийшов на 10 м від останнього льодобура, зібрався закрутити бур для станції, але в мішечку на поясі для бурів і скельних гаків, залишилися лише гаки :-(. Довелося зміститися на 2 метри у напрямку скель і після досить довгого порпання (скелі м'яко кажучи не монолітні) закріпити мотузку там.

Сідловина скельна, з південного боку одразу під сідловиною є зручна снігова мульда, в якій при потребі можна поставити намет. Перший учасник вийшов на сідловину о 14:20, вся група зібралась близько 15:00 (**фото К10**).

Спуск із перевалу проходить осипною скельною полицею, на якій навіть проглядаються фрагменти стежки, що веде майже від сідловини перевалу вліво вниз по ходу до осипного

схилу, що виводить на Південно-Софійський льодовик (**фото К11**). Звідси праворуч, через гребінь відрогу, спуск до Зелених озер (**фото К12**). На стоянку група стала о 19:00.

Відчувається втома – перевал нас дещо вимотав – в основному психологічна. Для того, щоб сходити на Софію, залишається єдиний день: завтра. Мені (керівнику) дещо сумно, здається, що на гору завтра не підемо – група втомилася. Але радикальний Діма Багаєв цілий вечір підбурює мене на сходження. Масла в вогонь підливає те, що поряд з нами стоять двоє москвичів – батько і син і вони, за їхніми словами, завтра збираються на Софію тим самим маршрутом – з південного сходу, східним гребенем, 2А, – що і ми. Це дещо змінює моє ставлення до ситуації.

Адже у нас немає пристойного опису маршруту – той опис, який наведено в [Бонд.] надто лаконічний і не містить фотографій. Перед походом я «прочесав» відомі мені інтернет-ресурси в пошуках опису, але доступним виявився лише опис маршруту західним гребенем 3А, з перевалу Кожухова. Кілька рекомендацій мені дали в форумі [m.ru/fogum], але в основному вони стосувалися інших маршрутів на Софію. Нарешті мені вдалося знайти кілька фотографій східного гребеня Софії серед фотографій (**фото С3**), зроблених з вершини Чучхур-Баші групою Артема Соколова, яка ходила минулого року в цьому районі похід П к.с.[Sok_II]. На них проглядався простий шлях підйому осипним кулуаром на гребінь Софії, звідки майже горизонтальний (з відстані 2 км) гребінь вів на вершину. Ці фотографії – і опис у [Бонд.], цінність якого полягала хіба що в тому, що згідно нього шлях на вершину не надто складний, це і всі матеріали щодо маршруту. Якщо згадати, що група почувалася дещо стомлено, то стануть зрозумілими мої сумніви щодо того, чи варто виходити на маршрут.

Зрозуміло, що коли ми зустріли групу, яка мала описи маршруту з фотографіями, це значно покращувало ситуацію, тому після короткого обговорення вирішили, що на гору підемо втрьох: керівник, Діма Багаєв та Діма Михальчук. Віталій з дівчатами залишався в таборі.

День 14. 23.08 (фотографії до цього дня містяться переважно в розділі 7)

Надто рано вставати не плануємо – треба відпочити після вчорашнього дня. Встаємо о 5:00, швидко снідаємо, збираємось і о 6:30 виходимо, взявши 2 рюкзаки на трьох. З собою взяли теплі речі, перекус на обід та спорядження. Багато спорядження. Тобто, не знаючи досконально маршруту, ми взяли багато зайвого: льодоруби, кішки, бури. Льодове спорядження на маршруті не знадобилося. Москвичі вийшли на 10 хвилин раніше за нас, але через 30 хв. ми їх обігнали, потім вони обійшли нас. На гребінь відрогу (**фото С1, С2, С3**), з якого починається підйом на гребінь Софії, ми вийшли другими, почали підйом, аж помітили москвичів вдалині, на південному краю гребеня відрогу – вони розглядали маршрут і проводили відеозйомку – звідти видно значну частину маршруту (**фото С2**). Приймаємо стратегічне рішення почекати. Далі до виходу на гребінь піднімаємося разом, уп'ятьох – сипучий кулуар (**фото С2**) потребує щільної групи.

На гребінь виходимо о 10:20. Тут наші супутники нас дещо дивують – мовляв, вони не спортсмени, на саму вершину не збираються :-). А як оглядова площадка плече гори, на яке ми вийшли, мало чим поступається вершині – вище тільки Пшиш – видно весь Західний Кавказ, на сході виступає величавий Ельбрус (**фото 35**).

Фото 35. Ельбрус: вид з гребеня Софії

Тож, ми зв'язуємось, залишаємо зайві речі і з одним рюкзаком під прицілом відеокамери близько 10:40 починаємо рух в напрямку вершини. З плеча до вершини, здається, рукою подати (**фото С4**) – слід подолати близько 300 метрів. З них 200 метрів (4 мотузки) – з попеременною страховкою. Наша тактика на цих участках така: перший провішує

мотузку, другий – з рюкзаком – проходить перилами, третій знімає мотузку. Остання, четверта, мотузка (фото С7) виводить на вершину, тож її ми зняли лише на зворотньому шляху – адже спуск відбувається шляхом підйому. О 13:05 ми на вершині, перекушуємо сухофруктами, читаємо і пишемо записки, насолоджуємось краєвидами (особливо втішає вигляд масиву г. Караджаш – він звідси виглядає зовсім іграшковим, а Пештера здається просто таки горбиком (фото 36)) і вирушаємо назад (13:35). На плечі, де зв'язувались і де залишили зайві речі, ми о 16:00. Москвичі давно вже спустились. О 16:20 починаємо спуск і ми. О 18:00, стомлені, голодні, але радісні, ввалюємося до табору. Нагородою за сходження стає захід сонця над Зеленими озерами (фото 37).

Фото 36. На вершині Софії. На задньому плані масив г. Караджаш.

Фото 37. На Зелени озера опускається вечір.

День 15. 24.08

Після двох важких днів хочеться перепочити. Тому пізній вихід. Виходимо о 9:20, за 30 хв. спускаємось осипним схилом в висячу долинку, в яку стікають струмки із Зелених озер, та з Південно-Софійського льодовика.

Далі рух долинкою, яка звужується, переходимо на лівий берег струмка, тут з'являється стежка. Рухаємось стежкою. Долинка обривається донизу, струмок спадає тут величним водоспадом. Нижче водоспада стежка повертає праворуч, йде лівим берегом струмка і через 50 метрів, біля повороту струмка вліво, переходить на правий берег і переходить в сусідню долинку – очевидно, старе русло струмка. Далі стежка, місцями проходячи старим руслом, спускається донизу, проходить квітучими луками з високою травою. Через деякий час стежка виводить до невисокого, але крутого скельного скиду – тут група спускається без рюкзаків, а рюкзаки спускаємо з виступа на мотузці. Нижче виступа стежка входить в березове криволісся, петляє, спускається із невеликих скельних виступів, іноді йде старим руслом струмка, нарешті, виводить на порослий травою і квітами берег ріки Кизгич-Баш.

Ми проходимо ще близько 200 метрів стежкою лівим берегом Кизгич-Башу і стаємо на обід о 13:00.

О 15:30 виходимо, продовжуємо рух стежкою лівим берегом Кизгич-Башу. Через 25 хвилин руху, навпроти злиття ріки з р. Салинган, стежка входить в ліс. Ще через 15 хвилин привал – нас зупиняють прикордонники для перевірки документів. Перевірка займає близько 40 хв.

**Фото 38 (зліва). Урочище Чортів млин в д.р.Кизгич.
Фото 39 (вгорі). Група в долині Кизгича.**

Продовжуємо рух стежкою, що проходить лугами, іноді крізь лісові зарості, трава на стежці сягає півтора метри висоти. Неподалік від впадіння в Кизгич р.Бугойчат річка входить в каньйон, стежка високо в'ється в заростях березового криволісся над її лівим берегом. Це – урочище Чортів млин. Внизу, затиснута стінами каньйону, реве ріка, спереду вгадується місце впадіння Бугойчата (**фото 38**), в якийсь момент зліва по ходу виникає велетенський водоспад – Діма Багаєв сказав, що його розміри слід міряти в Мега-Джур-Джурах, або ж в Гіга-Джурлах – річка, що з нього витікає, є лівою притокою Кизгича. Стежка перестрибує цю перешкоду по камінню, хоча слід бути дуже уважним – річечка прорили собі вниз круто нахилене русло.

За водоспадом стежка входить у справжній праліс з височезними товстелезними соснами, лісовими завалами, що часом перегороджують річку, та велетенськими грибами. Шапки сирійжок ростуть тут як лопухи – так само рясно і такого ж розміру.

За один перехід (45 хв.) від водоспаду стежка виводить на берег Кизгича трохи нижче за місце впадіння в нього Бугойчата, є зручні стоянки на березі ріки. Тут ми стаємо на ночівлю о 19:00, не доходячи близько 150 м до застави прикордонників, які, перевіривши наші документи, годують нас солдатськими консервами та свіжим хлібом.

Тут ми вечереємо при світлі багаття – за похід встигли за ним скучити.

Перед сном, ставши в коло навтоко ватри, співаємо Гімн України – сьогодні ж День Незалежності – після чого хихикаємо, уявляючи, як гикають на заставі прикордонники, їм-бо все чути :-).

День 16. 25.08

Останній повний ходовий день. Його основна складність – переправа через р. Кизгич в її середній течії. При плануванні маршруту в Києві ми збиралися заночувати в безпосередній близькості від переправи, але через важкі два попередні дні ми не дійшли до нього близько 6 км.

Напередодні розпитали прикордонників про переправу – вони досить часто, по кілька разів на тиждень ходять у Архиз. За їхніми словами, зранку при ясній погоді висота води в місці броду – по кісточки, але ввечері та після дощів вода може значно підніматися – це, власне, типово для гірських річок.

Підйом о 5:00. Під час сніданку на небі з'являються циркуси – вісники близької негоди. Це мене сильно турбує – до переправи слід добратися якомога швидше, до дощу.

Виходимо о 7:15. Проходимо заставу, а далі... далі на протязі 3 км, до будиночка єгеря (позначений на карті [Ark.1kmТоро]), шлях, який треба подолати, важко назвати стежкою. Слід рухатися лівим берегом Кизгича, переходячи вбхід його численні притоки, іноді йдучи руслом струмка, орієнтуючись на сліди, що залишили прикордонники. Дощ почався, як

тільки ми пройшли заставу і продовжувався з перервами до короткого привалу навпроти пер. Софійське сідло.

За годину виходимо до будиночка єгеря на лівому березі Кизгича. Звідси стежка стає явно кращою, утоптанною і сухішою – щонайменше, воду з черевиків можна сміливо вилити – стежка не переходить значних водних перешкод аж до переправи через Кизгич.

Рухаємось стежкою, через 10 хвилин ходу від будиночка лісника робимо короткий привал на 10 хв. навпроти широкої сідловини в хребті Чегет-Чат – очевидно, це сідловина пер. Софійське сідло (н/к). Звідси близько 25–30 хв ЧХЧ до переправи через Кизгич, до якої ми виходимо стежкою о 9:05.

З першого ж погляду стає очевидним, що «по кісточки» перейти не вдасться – потужний потік, очевидно, підсилений дощем, що пройшов у горах, має вочевидь більше глибину. По обох берегах ріки лежать повалені з кореневищами дерева, за які можна закріпити мотузку.

Нам везе – на іншому березі працюють російські військові – чи то сапери, чи то прикордонники. Перекидаємо їм мотузку, вони закріплюють її за дерево. Інший кінець кріпимо ми. Поліспастром натягувати не наважуємось – хто зна, як зав'язана мотузка на протилежному березі і чи зможемо ми її зняти під нагрузкою. Натягуємо мотузку руками вчотирьох, закріплюємо навколо колоди. Переходимо річку в брід по перилах. Глибина – по пояс. Наймешу дівчинку, Олю, потік заливає ще вище і легко відриває від дна.

Розв'язуємо і просмикуємо мотузку. Робимо привал на перевдягання нижньої білизни і виливання води/висипання камінців з черевиків. О 10:10 виходимо.

Стежка проходить правим берегом, невисоким листяним лісом. Всюди відчувається надлишок води – через кожні півгодини доводиться мочити ноги, переходячи чергові притоку Кизгича, місцями стежка втрачається, виводячи до змитої повинню ділянки лісу, місцями перетинається з слідами життєдіяльності диких звірів – явно не конячі відходи життєдіяльності, скелети, кістки якихось тварин. Прикордонники лякали нас ведмедами і кабанамі – спускаючись Кизгичем, не важко повірити, що це цілковита правда.

О 12:30 робимо привал на обід на річковій косі – поки готується їжа і після неї дримаємо на сонечку, що ледве просвічує з-за хмар.

О 15:20 виходимо, стежка перетинає ще кілька струмків і значно покращується. До вечора рухаємось стежкою, що іноді перетворюється на ґрунтову дорогу, перетинає косовиці, проходить повз будиночок перед підйомом на пер. Чігордалі. На ночівлю зупиняємось о 18:00 в місці, де дорога відходить вправо від ріки, навпроти г. Наз-Айри (2118.5) на протилежному березі Кизгича. Далі ставати не зручно – немає води, та й до села надто близько. Тут обладане «шашличне» місце, годівниця для коней, лавки, стіл. Дещо побоюємось можливого візиту лісника – у нас немає перепустки до заповідника, але сьогодні ніби вже пізно, завтра вийдемо рано... О 19:30 з боку Архизу під'їхала вантажівка. З неї вийшло двоє чоловіків, один з яких представився замдиректора заповідника. Пригрозивши нам за відсутність перепустки («Будете наказані!») вони щезли в ісовій гушавині понад річкою. О 20:00 ми знову виявились не самі – вбрід через річку переїхала підвода з сіном, повернулися замдиректора зі своїм супутником, не кажучи ні слова вскочили до машини і поїхали в напрямку Архизу.

День 17. 26.08

Вихід в Архиз. О 6:55 вирушаємо, дорогою за 55 хвилин, минувши автомобільний міст через Зеленчук, виходимо до центру Архизу, біля автобусної зупинки. Тут на нас чекає Алік у мікроавтобусі. Півгодинна метушня – скуповуємо шерстяні речі, «цивільну» їжу, айран. Близько 8:40 виїжджаємо до Невиномиська. Близько 11-ох ми на вокзалі, відправляємо гінців на базар по кавуни, помідори та іншу їжу в поїзд. Телефонуємо додому, посилаємо телеграми – на вокзалі є поштове відділення – і о 16:20 поїздом Київ–Кисловодськ вирушаємо додому.

7. ПАСПОРТИ ВИЗНАЧАЛЬНИХ ПЕРЕШКОД

НАЗВА: г. Пештера (3070), траверс. Підйом західним гребенем з перемички, спуск – північно-східним схилом східної частини масиву в долину р. Софія. 2А к.с.

НАЗВАНА: під час радянсько-болгарської альпінади 1982р., після першосходження на вершину.

З'ЄДНУЄ: з заходу – оз. Софійські озера, зі сходу – д.р. Софія.

ПЕРШОПРОХОДЖЕННЯ: західного гребеню до вершини – група альпіністів під кер. Романа Горди, 1982 р.; гребінь від вершини до початку спуску південно-східним схилом (у зворотньому напрямку) група альпіністів під кер. Запороженко 1982р. – при проходженні маршрутів 2А к.с. північно-східними ребром. Спуск південно-східним схилом – група під кер. Савчинського, 2005 р. В зворотньому напрямку проходження невідомі.

Перше повне проходження траверсу – група під кер. Савчинського, 2005 р.

ІНШІ ПРОХОДЖЕННЯ: підйом на вершину західним гребенем та траверс від вершини до східного кінця гребеня проходиться майже щорічно під час травневих альпінад та альпзборів у Архизі.

ОПИС УЧАСТКІВ МАРШРУТУ: В [Лис.] та [Зап.] містяться описи маршрутів західним гребенем та північно-східним, що містять визначальний участок траверсу.

ОПИС:

Від Софійських озер піднімаємось стежкою на перемичку між г.Пештера (3070) та відрогом г. Мінгі-Кель-Баші (3243). Тут одягаємо системи, зв'язуємось. Звідси рух у зв'язках трав'янистими та скельними полицями справа від гребеню до його першого різкого злету. Тут організуємо станцію на виступі гребеня. Звідси рух до вершини переважно зі страховкою.

Ділянки руху:

1 – стінка 15м 60–70град., II–III к.с., страховка за допомогою закладок та петель на виступах. Одразу над стінкою невелика полиця, зручний скельний виступ. Тут бажано організувати станцію (фото П3, П4).

2 – гострий гребінь бл. 30м, III к.с., страховка за допомогою петель на виступах та закладок. Станція з лівого боку гребеня на виступі (фото П5).

3 – перейти на правий бік гребеня, рух скельними та трав'янистими полицями (б/к, I к.с.) в обхід виступів гребеня до простої стінки II к.с. Наверху стінки – станція на виступі. Довжина ділянки бл.30м (фото П6).

4 – підйом на вершину жандарма «Сторож»: ключовий участок. Складається з двох частин – гострого крутого гребеня III к.с., близько 15 м, та стінки із складною тріщиною IV+, 10м, що виводить на вершину жандарма. Рекомендована тактика руху: лідер проходить з рюкзаком гребінь, далі на полиці перед стінкою залишає (пристрахований!!!) рюкзак, проходить складний участок, спускається за рюкзаком (фото П6, П7).

Рекомендується також:

- користуватись вузлом Бахмана чи жумаром під час руху з вантажем на цій ділянці;
- розділити перила на полиці перед стінкою, зробивши тут проміжну станцію, на якій поставити спостерігача-помічника, оскільки проходження стінки з тріщиною займає багато часу і сил.

З вершини жандарма спуск простим широким гребенем вниз на велику полицю. Тут – станція на виступі для страховки лідера на наступному участку.

5 – нескладна стінка 10м II–IIIк.с., 50 град., далі полиці (I к.с.) дещо лівіше і нижче гребеня до виходу на гребінь. Довжина участка 45 м (фото П8).

Після ділянки 5 рух гребенем I–II к.с. у зв'язках з одночасною страховкою близько 100 м до виходу на вершину. З вершини 200 м такої ж складності в напрямку північно-східного краю гребеня (фото П10).

Звідси спуск дюльфером некрутою розщелиною на південний бік. Закріплення мотузки на скельному виступі. Спуск останнього без рюкзака з нижньою страховкою (фото П11).

Далі рух трав'янисто-осипними полицями справа від скельних бастионів південно-східного схилу до початку некрутого до 30 град. скельно-осипного кулуару. Ще один дюльфер кулуаром. Закріплення мотузки на базі із двох скельних гаків. Спуск останнього лазінням з нижньою страховкою без рюкзака **(фото П12)**.

Звідси вихід вліво-вниз трав'янистим схилом із скельними виходами в долину.

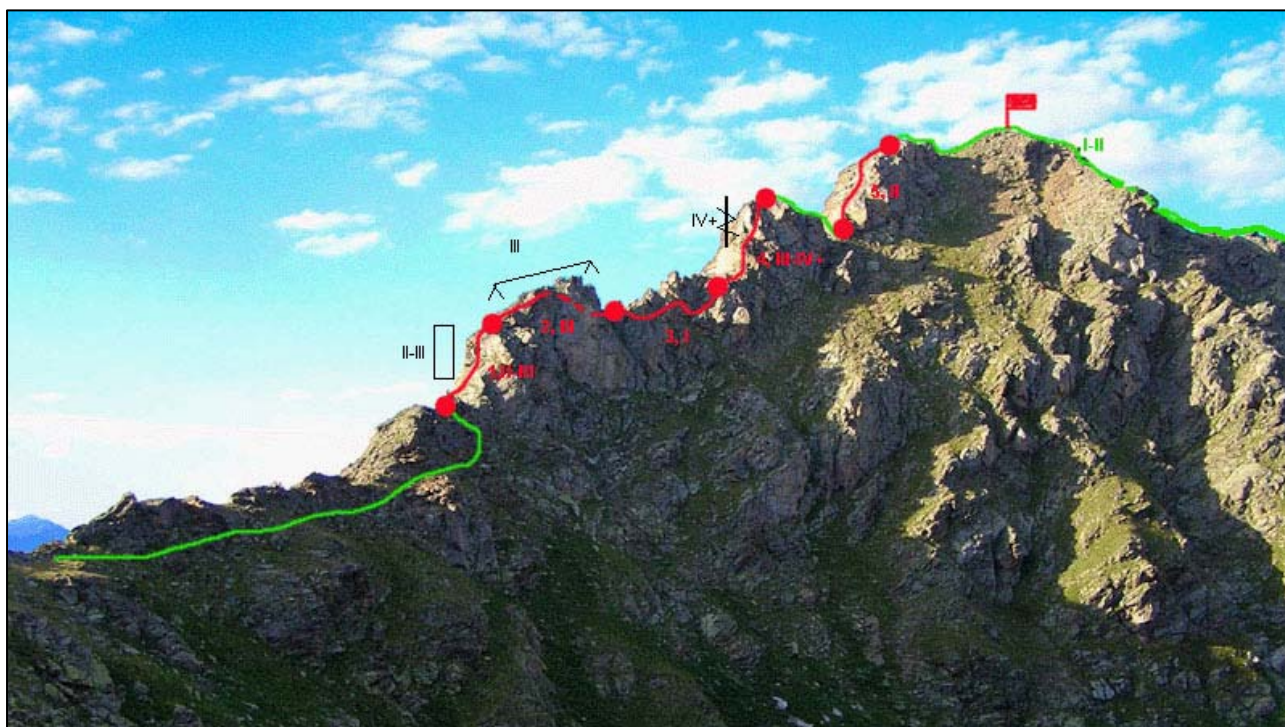
НЕОБХІДНЕ СПОРЯДЖЕННЯ: мотузка 50 м, 1 комплект закладок, 5 відтяжок, 5 петель, кілька скельних гаків, молоток, кожному учаснику жумар чи Бахман. Ми мали більше спорядження, але перші три ділянки рухались двома незалежними зв'язками, розділивши спорядження порівну.

ВИСНОВКИ: складність підйому – в межах 2А к.с., складність спуску – 1Б к.с. Проходження перешкоди не рекомендується групам з поганою скельною підготовкою.

Фото П1 (зліва). Вигляд маршруту зі стежки від Софійських озер

Фото П2 (внизу). Маршрут підйому по ділянках.

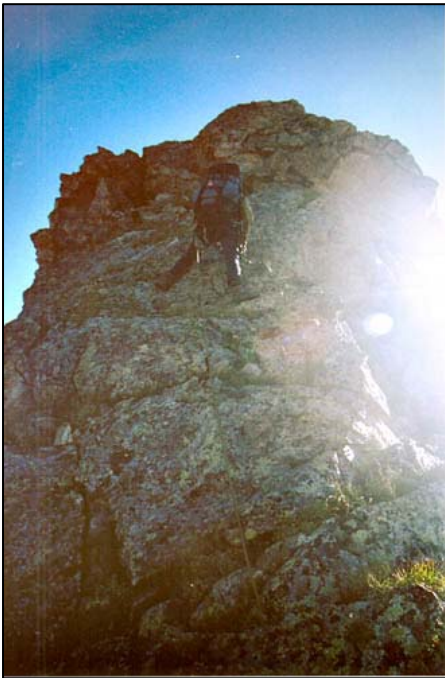

Фото П3.

Фото П4.

Фото П3. Підйом першого на ділянці 1.

Фото П4. Підйом першого на ділянці 1. Фото з архіву керівника – 2003 р., альпзбори в Архизі.

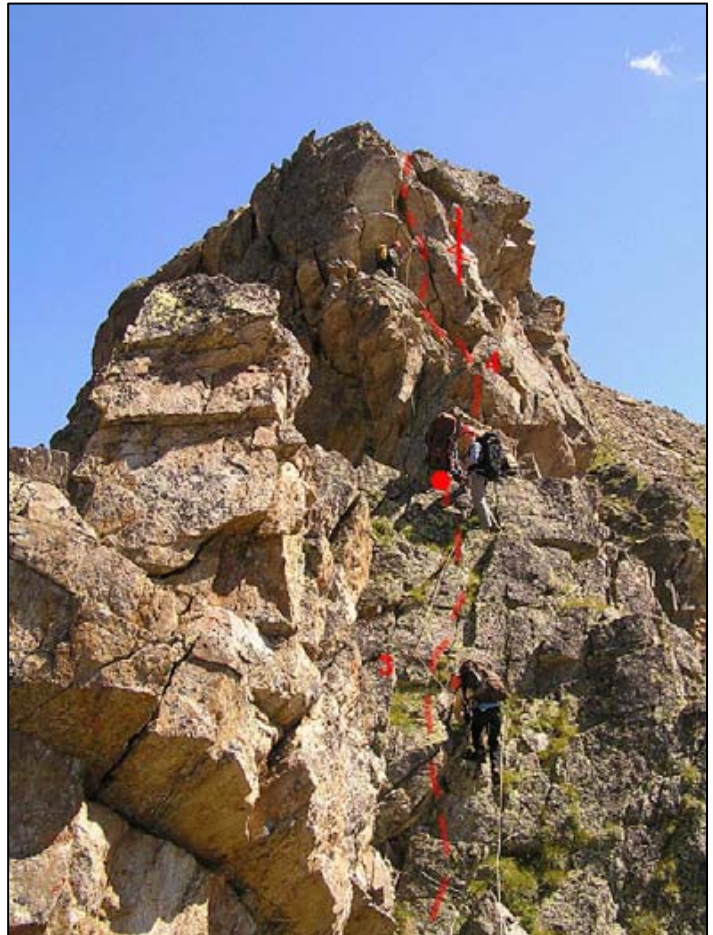
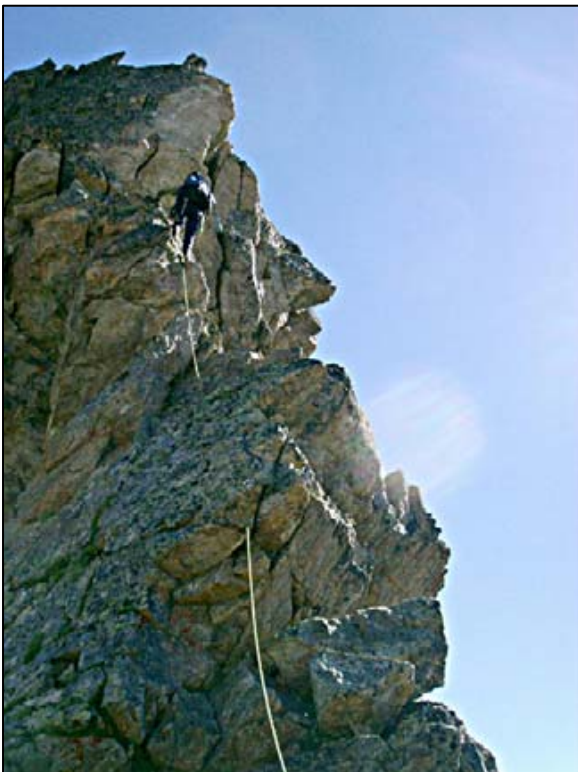

Фото П5 (зліва вгорі) Ділянка 2.

Фото П6 (вгорі) Кінець ділянки 3 та ділянка 4.

Фото П7 (зліва) Лідер на ділянці 4.

Фото П8 (зліва вгорі). Лідер на ділянці 5.

Фото П9 (вгорі). Група на вершині.

Фото П10 (зліва). Фрагмент південно-східного гребеня – заключний фрагмент траверсу в напрямку точки початку спуску.

Фото П11 (вгорі). Спуск південно-східним схилом. Перша мотузка дюльфера. Пунктиром показано напрямок спуску після дюльфера. Нижче суцільною лінією – напрямок руху групи після спуску з вершини.
Фото П12 (справа). Спуск південно-східним схилом. Другий і заключний дюльфер.

НАЗВА: пер.Кожухова, 3400, 2А к.с.

НАЗВАНИЙ: На честь Кожухова, директора турбази Аланія в Архизі, що загинув в горах Алтаю. Інша назва перевалу – Топал-Ауш.

З'ЄДНУЄ: з півночі д.р. Ак-Айри (д.р. Софія) з д.р. Чучхур (д.р. Кизгич) на півдні.

ПЕРШОПРОХОДЖЕННЯ: невідоме.

ЧАСТОТА ПРОХОДЖЕННЯ: 3-5 разів на рік туристськими групами. Значно частіше – групами альпіністів одностороннє проходження на підйом з д.р. Ак-Айри при проходженні маршруту 3А к.с. західним гребенем на г.Софія.

ІНШІ ДЖЕРЕЛА: [Бонд., Вак2004, Бор2000]

ОПИС: Опис дається для умов кінця літа (наше проходження – 22 серпня 2005), коли значна кількість снігу розтанула, немає мосту через верхній бергшрунд і крутий схил над ним не сніжний, як це буває на початку та всередині літа, а льодовий.

З Верхніх Спартаківських ночівель перейти через осипний схил морени Софійського льодовика, вийти на лід. Тут зв'язатися, одягнути кішки. Далі рух у зв'язках, обходячи тріщини **(фото К4)**.

На снігових містках – з попеременною страховкою. За 1.5 год. ЧХЧ підходимо під верхній бергшрунд. Далі рух практично до сідловини перевалу по перилах.

1 – Найскладніша ділянка. Спочатку перший без рюкзака (страховка через вбитий в сніг льодоруб) переходить сніговий місток через тріщину **(фото К5)** далі ділянка натічного льоду бл.40 град., 7 м, потім вихід на прості похилі зруйновані скелі **(фото К5, К6)**, ще близько 10 м скелями. Проміжні точки страховки на льодобурах. Станція на двох льодобурах на льодовому схилі неподалік від скель. Довжина ділянки 40 м.

2 – бл. 40 м простими скелями, ухил близько 20 град., кілька злетів до 50 град. **(фото К7)**. Проміжні точки страховки на закладках. Станція на льодобурі, зблокованому із скельним виступом. На скелях біля станції – велика зручна полиця, де може зібратись вся група.

3 – льодовий схил 40-45 град **(фото К8)**. Проміжні точки на льодобурах, станція на скельному виступі – льодобури скінчились – краще станцію робити на бурах, оскільки скелі дуже сипучі і ненадійні. Довжина ділянки 45м.

4 – льодовий схил 40-45 град., у верхній частині виполоджування до 10–20 град **(фото К9)**. Проміжні точки і станція на льодобурах.

Верхня станція – просто під скелями гребеня. Звідси близько 30 м ліворуч майже горизонтальним льодовим схилом до виходу на сідловину перевалу. На перевалі меморіальна табличка на честь Кожухова.

Спуск – спочатку бл.10 м вправо-вниз, до виходу на косу осипну полицю шириною завширшки подекуди 3–5 м, що перетинає південний схил перевалу справа наліво, на ній місцями проглядає стежка. Спуск полицею, далі осипним схилом з дуже рухомим осипом до виходу на Південно-Софійський льодовик **(фото К11)**. Звідси вправо, через гребінь відрогу спуск до Зелених озер **(фото К12)**.

НЕОБХІДНЕ СПОРЯДЖЕННЯ: мотузка 50 м на зв'язку (3–4 особи) на пологій частині льодовика, 6 льодобурів на мотузку (у нас було 8 – по 4 на мотузку, і відчувався певний дефіцит), льодоруби на кожного учасника, 1 льодовий молоток.

МОЖЛИВІ ВАРІАНТИ ПРОХОДЖЕННЯ: Від участки 3 та частково 4 можна пройти скельним конрфорсом. Ми переходили на лід, через тривалу процедуру знімання/одягання кішок. Перший пройшов скелі на ділянці 1 в кішках, перший на ділянці 2 зняв кішки при провішуванні перил. Всі інші учасники рухались в кішках від початку льодовика до сідловини перевалу. Кішки не знімали, навіть рухаючись скелями.

Інший варіант проходження – потребує лише 3 мотузки: прямо через верхній бергшрунд і вгору льодовим схилом. Наша група мала необхідне спорядження (айс-фіфі, льодовий молоток) та навички для проходження стінки бергшрунда, але цей варіант, що планувався ще в Києві при підготовці маршруту, видався нам технічно складнішим.

ВИСНОВКИ: В кінці літа проходження перевалу значно ускладнюється: окрім закритого льодовика і замість крутого фірну тут з'являється лід і потреба в організації перильної страховки. При цьому перевал стає досить складним, як на свою категорію, але його складність не виходить за межі складності перевалів 2А к.с.

Фото К1. Вид на пер. Кожухова з г. Пештера.

Фото К2. Підйом на пер. Кожухова по ділянках.

Фото К3 (зліва вгорі). Вид на пер. Кожухова з місця ночівлі

Фото К4 (вгорі). Підйом на пер. Кожухова.

Фото К5 (зліва). Проходження ділянки 1: перехід тріщини сніжним мостом, вихід на скелі. Лідер знаходиться в районі ділянки натічного льоду.

Фото К6. Закінчення ділянки 1:
вихід на скелі

Фото К7. Ділянка 2: осипний скельний
контрфорс.

Фото К8 (зліва вгорі).
Провішування перил на ділянці 3.

Фото К9 (вгорі). Робота лідера на
ділянці 4.

Фото К10 (зліва). Група на
пер. Кожухова.

Фото К11 (зліва). Група на Південно-софійському льодовику. Показано шлях спуску з пер. Кожухова.

Фото К12 (зліва внизу). Червоним показано шлях спуску з пер. Кожухова до Зелених озер, зеленим – фрагменти шляху підйому на г. Софія (фотографія взята з особистого архіву Соколова А.М. [Sok_II]).

НАЗВА: г. Софія, 3637, з південного сходу, східним гребенем, 2А к.с.

ПЕРШОПРОХОДЖЕННЯ: документально непідтверджено – туристи московського Будинку вчених в 1935 р. В 1978 р. – друге проходження групою під кер. Арсеніна і Бондарєва.

ЧАСТОТА СХОДЖЕНЬ: важко оцінити, можливо 1–2 рази на рік. На порядок рідше, ніж маршрутом 3А. Причина – довші підходи під маршрут від Архизу.

ІНШІ ДЖЕРЕЛА: [Бонд.].

ОПИС: Від стоянки на Зелених озерах рухаючись трав'янисто-осипним схилом вийти на відріг, що відходить від східного гребеня Софії (**фото С1-С3**, зелений прапорець на краю гребеня відрога) – 2–2.5 год. Звідси підйом крутим – до 30 град. осипним кулуаром на гребінь Софії, вихід на східне плече вершини (точка **А на фото С2 та С№**) – 1 год. Тут слід зв'язатися, можна залишити зайві речі. Спуститися гребенем з плеча в напрямку до вершини. Тут, на невеликій сідловині – станція на виступі. Звідси початок руху з поперемінною страховкою (**фото С4**).

1 – ключова ділянка (**фото С5**). Спочатку вгору правою стороною вихід на гребінь – III+, IV, 15-20 м, далі – вздовж гребеня його правою стороною II к.с. Довжина ділянки 45 м. Станція на виступі + закладка. Проміжні точки страховки на закладках. На ділянці зустрічається кілька дюльферних петель – для спуску на зворотньому шляху.

Від станції рух гребенем у зв'язках з одночасною страховкою в напрямку вершини жандарму. Перевалити через вершину, рухатись гребенем далі. Складність участка I+ к.с., довжина близько 75 м.

2,3,4 – перед звуженням гребеню станція на виступі і закладці, звідси гребенем в напрямку вершини (**фото С6, С7**). Складність участків II–III, довжина – по 45 м. Станції на виступах+закладки. Проміжні точки страховки на закладках. Останній участок виводить на башту вершини. Звідси рух без страховки – обходимо справа складний участок і виходимо на вершину. Від точки А – 2.5–3 год. для зв'язки з трьох осіб.

Спуск шляхом підйому (**фото С8**). На участку 1 – дюльфер з продьоргуванням мотузки (**фото С9**). Закріплення дюльферної петлі на швелерному гаці. Перші два учасники ідуть з верхньою страховкою, що організується з окремої станції.

Час проходження від Зелених озер і назад: 11 годин.

НЕОБХІДНЕ СПОРЯДЖЕННЯ: на групу з трьох осіб: мотузка 50 м –1 шт., набір закладок, 5–7 відтяжок, 5 петель. Кілька гаків+молоток для організації дюльфера.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ: технічно простіший маршрут, ніж на Пештеру, але значно виснажливіший фізично. Перепад висоти від місця ночівлі до вершини близько 800 м, кілометраж, яких слід пройти на підйом і спуск – близько 7 км. Ми пройшли маршрут за 11 годин, з них близько 6 годин на підходи та відходи. Крім того, на відміну від Пештери, швидко «втекти» з маршруту нелегко – найпростіший шлях спуску збігається з шляхом підйому. Перед початком підйому на плече (точку А) рекомендується проглянути маршрут підйому з відрога (на фотографіях оглядову точку позначено зеленим прапорцем).

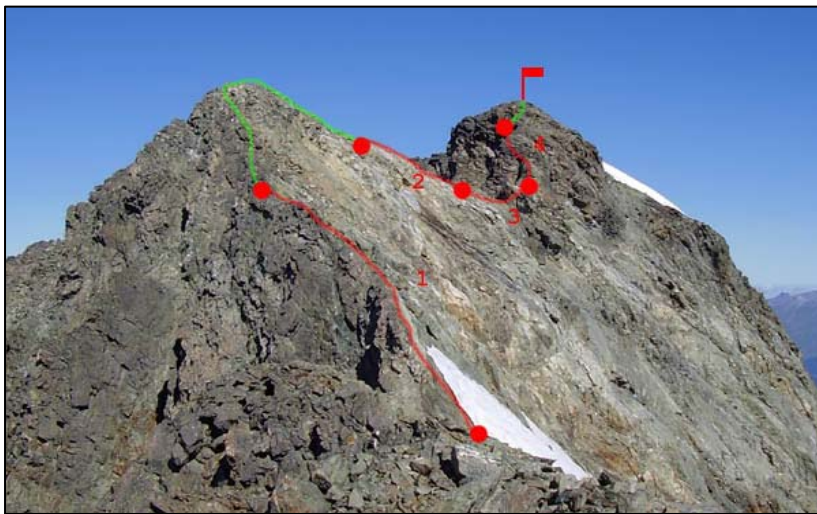

Фото С1 (вгорі зліва). Підйом від Зелених озер на гребінь Софії.
Фото С2 (перше згори). Підйом на гребінь з відрогу.
 Зеленими прапорцями позначено, з якого видно шлях на гребінь.
Фото С3 (друге згори). Маршрут на Софію. Вигляд з г.Чучхур-Баші.
Фото С4 (зліва). Вершинний гребінь.
Фото С5 та С6 (внизу зліва та справа) Проходження ділянок 1 (С5) та 2-4 (С6).

(фотографії С1 та С3 взято з особистого архіву Соколова А.М. [Sok_II])

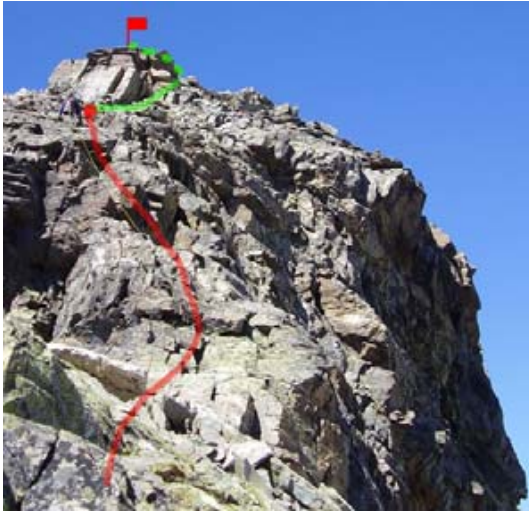

Фото С7 (зліва вгорі). Проходження ділянки 4.

Фото С8 (вгорі). Вершинний гребінь. Вид з вершини.

Фото С9 (зліва). Участок 5 – дюльфер з гребеня.

8. ДОДАТКОВІ ВІДОМОСТІ ПРО ПОХІД

8.1 Спеціальне спорядження групи.

Спеціальне спорядження бралось з розрахунку на проходження двома зв'язками скельного рельєфу простої та середньої складності, закритих льодовиків та льодових схилів до 50-60 градусів. Крім того, оскільки за інформацією з інших звітів ([Бор2000, перАрх]), в кінці літа зникає сніговий міст через верхній бергшруд на пер.Кожухова, в перелік спеціального спорядження було включено також айс-фіфі – для проходження стінки бергшруду.

спорядження особисте:	к-сть
система страховочна	1
карабіни муфтовані	4
прусик	1
стремена	2
петля самостраховки	2
каска	1
кішки	1
льодоруб/айсбайль	1
палиці лижні/альпеншток	1-2
спусковий пристрій	1
льодобур	1

спорядження групове:	к-сть
мотузка основна d10, динамічна 50м	1
мотузка основна d10, статична 50м	1
відтяжки (2 карабіни+петля 60см)	10
петлі страховочні	10
витратна мотузка d10, м	10
закладки (стопери+гекси)	16
"криса" для виймання закладок	2
скельні гаки	7
айс-фіфі, пар	1

8.2 Склад аптечки.

Формат: (назва, признач., протипоказ., доз.)

ПЕРЕВ'ЯЗ. МАТЕРІАЛ:

1. Бинт стерильний	5\10 см – 2 шт.; 7\14 – 2 шт.
2. Бинт нестерильний	5\10 см – 2 шт.; 7\14 – 2 шт.
3. Інд. перев'яз. пакет	2 шт.
4. Вата	стер. – 50 г; нестер. – 50 г
5. Еласт. бинт	2 шт.
6. Лейкопластир	1 шир., 1 вузьк. +20 шт. бакт.
7. Ножиці	
8. Шприци (2 мл)	15 шт. (5 по 2мл, 10 по 2 мл)
9. Космет. палички	20 шт.
10. Термометр	

ЗНЕЗАРАЖУЮЧІ ЗАСОБИ:

1. Йоду розч. спирт. 5%	20 г
2. Брильянтова зелень	10 г
3. Марганцівка (Калію перманганат)	10 г
4. Перекис водню	25 г
5. Стрептоцид (табл.)	7 шт.
6. Спирт етил. 96%	0,3 л

ЗНЕБОЛЮЮЧІ ЗАС.:

1. Но-Шпа (!! посилює кровотечу, розслаблює гладенькі м'язи жив.) 10 шт.
2. Анальгін (гол., зубн. біль, невралгія, артрит, міозит, радикуліт) 4 шт.
3. Цитрамон (голова – гіпотонія) 12 шт.
4. Диклофенак (суглоби) 10 шт.
5. Офлокаїн (пов'язка на інфік. рани, опіки – 1 р.\д.) 15 г
7. Фіналгон (зігр. – розтягнення, незнач. травми, крепатура, профіл. обморожень) 30 г
8. Пантенол-спрей (подр., сонячні опіки) 1 фл.

АМПУЛИ (ЗНЕБОЛЮЮЧІ ЗАС.):

1. Анальгін (гол., зубн. біль, невралгія, артрит, міозит, радикуліт) 5 амп.
2. Димедрол (разом з аналог. – проти больового шоку) 5 амп.
3. Кеталонг (в\м дія – 6-8 год) 4 амп.
4. Преднізолон (протишок., протиалерг, проти астм. – 2-3 мл в\м,) 2 амп.
5. Лідо(3)/Ново(1)каїн (місц. знебол., в\м, обколоти місце травми) 5 амп.
6. Фурасемід 2 амп.
7. Платифілін 4 амп.

ПРОТИЗАСТУДНІ ЗАС.:

1. Ефект-капсули (усунення комплексу симптомів, 1 к. – на 8 год) 10 шт.
 2. Колдрекс-чай (дія – 8 год) 3 пак.
- NB Попередні два засоби – не разом (парацетамол – осн. діюча реч.)!***
3. Фарингосепт – ангіна, стоматит 6 шт.
 8. Йодний розч. (3-4 краплі на скл теплої води) – полоск. горла
 9. Аспірин = “кисл. ацетилсаліц.” (жарозн.) 5 шт.
 10. Мукалтин (проти кашлю) 10 шт.
 11. Бромгексин (проти задушеного сильного кашлю) 10 шт.
 12. Фармазолін (носові краплі)

ШЛУНКОВО-КИШК. ПРОБЛ.:

1. Но-Шпа (знебол., розслаблює гладенькі м'язи жив., протиблюв.) 10 шт.
2. Фестал (ферм. препарат, поліпшує травл.) 10 шт.
3. Фталазол 0,5 (підозра на інф. захворювання ШКТ, по 1 т./3 день п/їжі) 10 шт.
4. Тетрациклін (сильн., антибіотик, підозра на дизентерію) 10 шт.
5. Левоміцетин (за неефективності тетрацикліну, протипроносна дія) 6
6. Регідрон (проти пронос., 1 пак./1л протягом дня) 1 пак.
7. Сенадексин (запор) 12 шт.
8. Акт. вуг. (абсорбент, знебол. 1 табл.\10 кг живої ваги) 80 шт.
9. Лопедіум (протипронос., не більше 8 к.\д.) 20 шт.
10. Гастал (печія, 1 т. 3/день) 10 шт.

СЕРЦЕВІ ЗАС.:

1. Валідол (судинорозшир., заспок. – помірн. серд. біль, невроз, протиблюв. при мор. хвор. – 2 шт. з інтервалом 15 хв) 12 шт.
2. Нітрогліцерин (якщо валідол не подіяв, приймати сидячи, протипок.: шок, інф., гіпотонія, набряк легень). 20 шт.
3. Кофеїн (активіз. серц. діяльність – шок, отруєння., по 1 табл., протипок.: гіпертонія). 10 шт.
4. Папазол (знижує тиск) 10 шт.

РІЗНЕ:

1. Лоратадин (протиалерг., не викл. сонливості, 1т.\д.)	5 шт.
2. Діазолін (протиалерг., проти гір. хвороби).	10 шт.
3. «Moquitall» (олівець-репелент)	1
4. Софродекс (отит, інфекц. кон'юктивіт)	10 мл
5. Дит. крем	1
6. Вітаміни “Оліговіт”	
7. Аскорб. кислота (20 табл.), + глюкоза (20 шт.) – профілактика гір. хв.	
8. На зразок «Авіаморе» (проти гір. хв.)	1
9. Герпевір	1
10. Сонцезахисний крем	1
11. Альбуцид (очні краплі)	1

8.3 Продуктова розкладка.

Продуктова розкладка складалася з двох частин: до заброски та після неї, з розрахунку 650г/ос.день та 750г/ос.день відповідно. До особливостей харчування слід віднести:

- наявність салатів із свіжих овочів до каш. Для таких салатів використовувалась свіжі огірки і болгарський перець(в перші дні походу), капуста, цибуля та майонез. Вага інгредієнтів для приготування салату на групу з 8 осіб 400г;

- сухі овочі для супів;

- сухе м'ясо та соя. Сушене м'ясо, приготоване власноруч, дозволило суттєво знизити вагу білкової частини розкладки і повністю витіснило м'ясні консерви;

- варення та мед до чаю. Замість традиційного цукру ми брали варення та мед до чаю. Вага варення дещо перевищує вагу відповідної йому кількості цукру, але це дозволяє не брати лимони та суттєво знизити кількість мучних солодоців до чаю. Велике різноманіття типів варення (кожний учасник брав певну його кількість на свій смак) урізноманітнює буденність життя на биваку;

- різні типи чаїв. Ми не обмежились одним типом чаю, а взяли зелений чай з жасмином, чорний, каркаде та шипшину. Шипшина та каркаде як правило використовувались як добавка до іншого чаю. Зазвичай зранку ми пили зелений чай – щоб прокинутись, а в обід та ввечері – чорний чай з каркаде – цей кислий напій добре вгамовує спрагу і надає нових сил.

9. КОШТОРИС ВИТРАТ ПОХОДУ

Поїзд Київ–Невинномиськ–Київ – 260грн.= 52\$

Проїзд Невинномиськ–Архиз–Уруп – 4500 р./8 = 150\$/8=19\$

Проїзд Архиз–Невинномиськ – 2500р./8 = 83\$/8=11\$

Аптечка, харчування в поході і в дорозі, газ = 200 грн= 40 \$

Всього на 1 особу= 122\$

10. ПІДСУМКИ, ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ.

Заявлений маршрут було пройдено майже без змін. Проходження маршруту потребує від групи хорошої скельної підготовки – дещо вищої, ніж для типового маршруту III к.с. Для швидкої організації страховки і проходження скельних участків учасники групи повинні вміти організувати страховку як за допомогою закладних елементів та скельних гаків, так і на скельних виступах. Спуски скелями за відсутності надійних виступів потребують організації спускових станцій на гаках.

На відміну від скель сніжно-льодовий рельєф на маршруті представлений бідно – лише перевалом Кожухова. Водночас ускладнення цього перевалу до верхньої межі складності перевалів 2А к.с. зробило його проходження цікавішим. Підйом на перевал зі сторони д.р. Ак-Айри в кінці літа потребує навичок пересування та організації страховки на льодових схилах середньої крутизни.

Прикрасою маршруту стало сходження на г. Софія. Недостатня психологічна та фізична підготовка групи на жаль не дали змоги піднятися на вершину всією групою. В той же час слід відзначити, що включення в походи III к.с. в районі Архизу сходження на г. Софія за маршрутом 2А к.с. безумовно прикрашає похід і, за умови успішного сходження, піднімає бойовий дух групи та її психологічний настрій.

Переправа через р. Кизгич навіть в кінці літа не є надто тривіальною, особливо ж за дощової погоди. Для безпеки групи на переправі слід організувати перильну страховку.

10. ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ ТА ІНФОРМАЦІЯ ПО РАЙОНУ:

[Бонд.] Н.Д. Бондарев «Архыз. Большая Лаба» Москва, издатель И.В.Балабанов, 2002.

[Лис.] Лисовецкий К. «Архыз альпинистский»

http://www.mountain.ru/world_mounts/caucasia/west_caucasia/2004/arhyz_opisanie/

[Зап.] Запороженко «Архыз альпинистский».

[m.ru/forum] www.mountain.ru/forum

[Sok_II] Звіт про гірський похід II к.с. по Архизу (Західний Кавказ) під кер. Соколов Артем в серпні 2004 року <http://www.tkg.org.ua/travels/2cau04as.pdf>

[Arkh.1kmТопо] Топографическая карта «Архыз. Масштаб 1:100000»

Изд-во Ростовской ВКЧ, Ростов-на-Дону, 2000

[Ков.] “Забытые горы вблизи Архыза” http://veter.turizm.ru/42/zab_gory.shtml

[Пар.1] “Парагельменські хроніки” http://www.tkg.org.ua/travels/0crm05bs_paragelmen.htm

[Пар.2] “Два маршрути на Парагельмен “

http://www.tkg.org.ua/travels/0crm05bs_paragelmen/0crm05bs_teh.htm

[Z_pryk] Зразок заяви для прикордонників <http://www.tkg.org.ua/lib/4guards.rtf>

[Пур2кв] Отчет о походе 2 кв ртк "Вестра" по Западному Кавказу, в районе Архыз - Домбай. Руководитель Пуриков А.В. <http://www.westra.ru/library/reports/index.html> (пер. Орлюнок)

[Вак2004] Отчёт о спортивном походе III категории сложности на Западном Кавказе (район Архыз), совершённом с 24 июля по 8 августа 2004 года Рук. Вакулюк В.В. <http://pohody.fromru.com/arhyz/otchet.zip> (пер. Орлюнок, Караджаш, Кожухова)

[Бор2000] Отчет о горном походе 3 к.с. по Западному Кавказу (Архизу), совершенном группой туристов т/к Вестра в августе 2000г. рук. Борцова И.А. <http://www.westra.ru/library/reports/index.html> (пер. Кожухова)

[перАрх] Архыз. Описание перевалов. <http://budetinteresno.narod.ru/perevals/spisok1.htm>

[Овч2003] Отчёт о горном походе первой с элементами третьей категории сложности по Западному Кавказу (Архыз, хребты Абишира-Ахуба, Аркасара, Габулу) 23.04-7.05 2003 . Рук. Овчинников И.Л. <http://www.psn.ru/~ilya/Arhyz-2003/>

[АрхWeb] www.arkhyz.km.ru – сайт «Архыз»